

A photograph of a diverse group of young people, mostly Māori, outdoors. They are smiling and looking towards the camera. Some are wearing traditional Māori pounamu (greenstone) pendants. The background is a blurred outdoor setting.

2022

Palani Talitali Kakai Lelei

KĀINGA TALITALI KAKAI LELEI - HAMILTON
TE WAHAROA KI NGAA HAPORI - KIRIKIRIROA

2022 Palani Talitali Kakai Lelei

KĀINGA TALITALI KAKAI LELEI - HAMILTON TE WAHAROA KI NGAA HAPORI - KIRIKIRIROA

Ko e tukupā eni 'a e Kosiliō fakakolo 'o Hamiltoní ke takimu'a 'i he fepoupou'aki ke fa'u ha palani Talitali Kakai Lelei. 'Oku muimui e palani ngāue ko ení ki he Tu'unga Fua 'o e Kāinga Talitali Kakai Leleí, mo fakapapau'i 'oku fiefia 'a e koló ke tali ha fakakaukau fo'ou, mo langa hake 'i he koloa kuo tau ma'ú ni 'aia 'oku hākeaki'i ai 'a e mohu-me'a 'i he anga fakafonuá mo kau he laú 'a e toko taha kotoa.

Ko e Kāinga Talitali Kakai Leleí ko e langa ngāue ia 'a e Immigration 'a NiuSilá (INZ) 'i he fengāue'aki vāofi mo e Ministry for Ethnic Communities, Department of Internal Affairs, kae peheé ki he Human Rights Commission. Ko e langa ngāue ni 'oku fakataumu'a ke tokonia 'akinautolu 'oku hiki fo'ou mai-kau ai 'akinautolu 'oku toki hiki fonua mai, mo e fa'ahinga ne nau kumi hūfanga mai, fānau ako mei tu'apule'angá, mo ha taha pē 'oku fo'ou mai ki hotau koló ni-ke nau ongo'i pē 'oku tokangaekina kinautolu mo kau he laú. Na'e fokotu'u 'a e polokalamá ni 'i he Kosiliō fakakolo 'e nima 'i NiuSilá ni, 'i he 2017. Pea 'i Sepitema 2020, na'e faka'atā mai ai 'e he INZ ke fakahū ange ha ngāhi tohi mei he ngāhi kosiliō fakakolo keheé mo fakahā 'oku nau fie kau ki he polokalamá ni (expressions of interest, EOI). 'I he taimi ko iá na'e fengāue'aki 'a e Te Ngaawhaa Whakatupu Ake mo 'etau Kosilioó, pea fakahū atu ai 'e he Hamilton Kirikiriroa e EOI. 'I he 2021, na'e tali ai e tohi kole ko eni 'a e Kosilioó. Kuo loa pē e koloa'ia ia 'a Kirikiriroa 'i he'ene mohu-me'a 'i ha

kau Kuo loa pē e mohu-me'a ia 'a Kirikiriroa 'i ha kau Hamiltoni kuo fakakoloa'aki e matakali 'e 160 tupu, mo e tala tukufakaholo 'o ha kakai na'a nau hiki mai ki henī mei he ngāhi fonua keheé. 'Oku hā 'i he tohi kakai fakamuimuí 'oku laka 'i he 27% 'a e kakai 'o e koló ni na'e fanau'i kinautolu 'i tu'apule'anga. Ko e hiki fonuá (mo e fakaloto fonuá) 'oku 'iai pē hono ngāhi pole, pea 'e tokoni lahi kiate kinautolu kapau 'e 'iai ha palani ngāue lelei ke hoko ai 'a Kirikiriroa ko ha feitu'u Talitali Kakai Lelei. Ko 'emau taumu'a ke fakapapau'i 'oku ongo'i 'e ha taha pē 'oku hiki mai ki Kirikiriroa ko hono 'apí pē 'eni. 'Oku 'i he uho 'o e ngāhi palani ngāue 'a e Kōsilioó 'a e ma'uma'uluta 'o e koló, pea 'oku kau ai e malu mo e lelei 'akinautolu 'oku hiki fo'ou mai ki hotau koló ni. Kuo fokotu'u 'e he Hamilton Kirikiriroa ha va'a fale'i (Advisory Group), pea kuo nau sivisivi'i 'ene ngāhi ngāue mo tālanga'i mo fengāue'aki mo ha ngāhi hoa ngāue ke fa'u ha palani Talitali Kakai Lelei. Ko e ngāue ko ení 'e tupu mo fakalakalaka, pea ka mou ka loto ke tokoni mai, kātaki 'o fetu'utaki mai kia Jovi Abellanosa, koe toko taha ia 'oku ne tokangaekina langa ngāue 'a e Kāinga Talitali Kakai Lelei ki he ngāhi matakalí (Ethnic Development Advisor and Coordinator) 'i he tu'asila ko e jovi.abellanosa@hcc.govt.nz.

KO E ME'A 'A E PULE-KOLÓ

'Oku ou mātu'aki fiefia 'aupito 'i he kau atu hotau koló ni ki he polokalama Kāinga Talitali Kakai Lelei 'a NiuSilá ni.

'Oku malama mei ai ko e Kosiliō fakakolo 'a Hamiltoní 'oku ngāue 'osikiavelenga ke langa hake 'a e fekautaha'aki mo e mohu-me'a. 'Oku ne fakaloto-lahi'i kitautolu, ke fakafofonga'i hotau koló ni, ke hokohoko atu 'etau ngāué ke talitali lelei 'akinautolu 'oku hiki fo'ou mai mei he ngāhi feitu'u kehekehe 'i he kolopé.

Ko e polokalama ko ení 'oku kau ki ai 'a e Kosiliō fakakolo 'e 13 'i he vāhenga 'e hiva, pea 'oku ou tui 'oku lolotonga fakakauka 'a e ngāhi Kosiliō fakakolo 'oku toé ke kau mai. 'Oku fakakauka 'a e ngāué ni ke fakapapau'i 'oku hoko 'a NiuSilá ni ko e fonua 'oku mālohi 'ene fekautaha'aki mo e ngāhi matakali kehekehe 'oku 'iaí. Pea te tau tokoni ki ai 'aki ha naunau ma'a e kau hiki fo'ou mai ke fakafaingofua'i 'enau fakanofonofó mo tokoni'i ke vave ange 'enau hoko ko e kau tauhi vaha'angatae lelei ki he kaungā-'apí mo hotau koló ni.

'I Hamiltoni, 'oku tau polepole 'i he 'etau ngāue ta'emamotu ke poupoua e ngāhi me'a fakakomiuniti 'a e ngāhi matakalí 'i he me'a kotoa pē, ha fa'ahinga fōtunga pe lahi.

'I he'etau kau ki he polokalamá ni 'oku faka'atā ai hotau koló ke siofi mo ngāue'i 'a e ngāhi koloa 'oku 'omi 'e he polokalamá ma'a e fonuá fakalukufua. Ko e me'a fakafiefia foki 'a e fehokotaki 'a e polokalamá ni mo kinautolu 'i tu'apule'angá, 'aia 'oku tau kau ai ki he nga'unu fakamāmani lahi ko ení.

Ko e fakakoloa eni ki hotau kakaí pea 'e lelei foki ki hotau koló he 'oku ne fakauho lelei ai e 'atāloá ke tupu mo mo'ui lelei ai 'a e toko taha kotoa pē.

Kuo tau hoko ko e kolo 'oku mohu-me'a, 'oku fa'ofale ai 'a e ngāhi anga fakafonuá kehekehe. Ka 'oku ou faka'amu ke hoko 'a Hamiltoni ko e kolo mohu-me'a taha ia NiuSilá ni ko e me'a 'i he lahi 'a e ngāhi matakalí mo e anga fakafonuá kehekehe. Ko ia, 'oku ou poupou atu ki he'etau kau ki he polokalamá ni mo e 'amanaki ki ha'atau a'usia e lelei te ne 'omi ma'atautolú kātoa.

Paula Southgate
MAYOR OF HAMILTON

TE WAHAROA KI NGAA HAAPORI - KIRIKIRIROA

Ka koorihi ngaa manu tangi o te ata i te puuaotanga o te raa.

Kia mihi atu ki te Matua-nui-i-te-rangi, te kaihangā o te rangi me te whenua

Kia tau hoki aana manaakitanga ki runga i a Kiingi Tuheitia.

Ki ngaa mate huri noa, haere atu koutou, haere, haere, haere,

Moe mai i roto i te Ariki

Ki a koutou ngaa mana, ngaa reo, ngaa maataa waka

Teeaa koutou, teeaa koutou, teeaa koutou katoa.

Nau mai haere mai, haere mai ki Te Waharoa ki ngaa haapori o Kirikiriroa.

The birds start singing when the new day starts,

*We acknowledge the creator of the heavens above and the earth below,
That his blessing also be bestowed upon King Tūheitia,*

To all those passed on beyond the veil we farewell you all,

To those of us in attendance greetings to you all,

Welcome to the gateway of Kirikiriroa.

ME'A 'A CR. KESH NAIDOO-RAUF

'Oku taau mo e toko taha kotoa pē 'oku nofo 'i Hamilton Kirikiriroa masani ke ne ongo'i 'oku 'o'ona 'eni, pea ke ne mātu'aki fiefia 'i hotau 'api fo'oú ni! Ko e taumu'a ia 'o e Palani Talitali Kakai Lelei ko ení - ke tofa ha hala lelei 'aia 'e fakakau ai 'a e toko taha kotoa, mo tau fiefia 'i he mohu-me'a hotau koló ni pea kaukaua ai pē 'etau ongo'i 'oku 'otautolu 'eni.

Koe'uhí na'e fanau'i au 'i Saute 'Āfilika, na'e hoko 'a e hiki ki he fonua mulí ko e ki'i taimi fakafiefia ia ki he'eku mo'uí. Kuo u a'usia 'a e ongo 'oku ma'u 'e ha toko taha hiki fo'ou mai mo e fu'u fefa'ahi lahi 'oku fai ke maheni mo e 'ātakaí.

'Oku 'iai 'a e lelei 'i he 'etau kehekehe 'i he fakakaukaú, tukufakaholó mo e anga fakafonuá. Ko e me'a ia 'oku taau ke fakafiefia'i mo tau vēkeveke ke talaki atu.

Koe'uhí ko e fuofua taimi eni 'i hoku lakanga ko e City Councillor, ne u ma'u taimi lahi ke fehufehu'i, mo fanongo pea mo ako ki he mohu-me'a hotau ngāhi matakalí. 'Oku hounga 'a e ngāue kuo fakahoko 'e he Kosiliō fakakolo 'a Hamiltoní (Hamilton City Council) 'o a'u mai ki he 'ahó ni, pea 'oku ou 'amanaki atu ke ngāue'i 'etau ngāhi kaveinga fo'ou 'i he palani ngāue ko ení. Pea 'oku hākahaka ai hoku lotó ke fai ha tokoni ki he fuofua palani Takitali Kakai Lelei 'a Hamiltoní.

'Oku ou poupou atu ke faofao 'etau fekautaha'akí mei he anga mahení, ke kau mai mo tānaki mai (ha ngāhi me'a) ki hotau kolo tupu-fakautuutú ni. Ke tau teu'i ha kolo Talitali Kakai Lelei ma'a 'etau fānaú mo e fānau 'etau fānaú, pea 'i he'etau kautahá ke tau langa ai ha Hamiltoni 'oku tau pōlepole ai.

Kesh Naidoo - Rauf
HAMILTON CITY COUNCILLOR

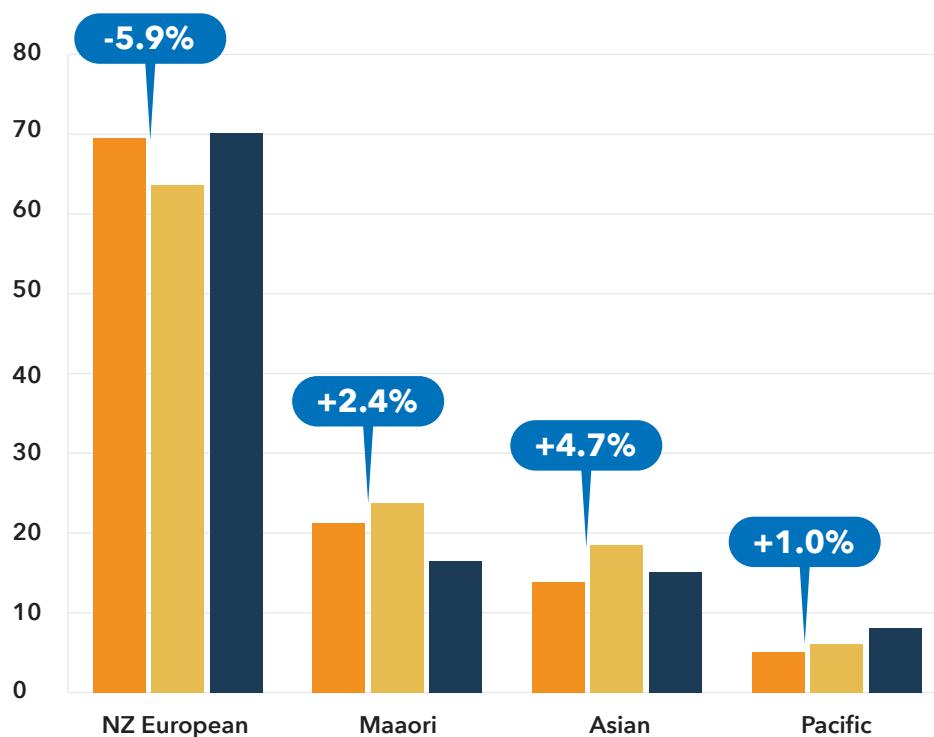

Ko hotau Kāingā

Ko kitautolu

Fakatatau ki he Tohi Kakai 2018, na'e laka hake 'i he ngāhi matakali 'e 160 ne nau nofo 'i Hamiltoní pea ko e pēseti 'e 27 'o e kakai ko iá na'e fanau'i kinautolu 'i muli. I hono fakahoa ki he ta'u 'e 5 kuohilí ko e tokolahi 'o e kakai 'i he ngāhi matakalí na'e tupu 'o hangē ko ia 'oku hā atu 'i he kalafi 'i laló:

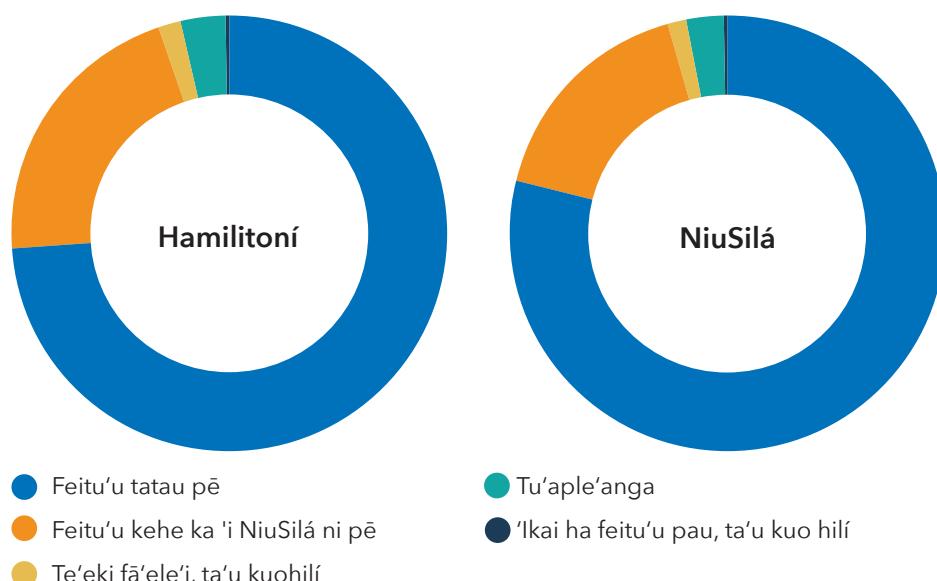
Ko e ngāhi matakali tokolahi taha 'i Hamiltoní ni ko e kau Papālangí (NZ European), Mauli, 'Initia, Siaina, Filipaini mo Ha'amoia.

Fakatatau ki he 'alungá mo e vavaló, 'e tupu fakautuutu 'a e tokolahi 'o NiuSilá ni pea 'e toe lahi ange 'ene mohu-me'a 'i he ngāhi matakalí.

Ko Hamiltoní ko e senitā fakapule'anga ia 'oku fakaato ai 'a e kumi fonua 'a e kau kumi hūfangá (Refugee Resettlement Centre) pea kuo hūfanga mai ki ai 'a e kakai laka hake 'i he toko 1200 talu mei he 2011. Ko e kakai mei he ngāhi fonua 'e 12 pe lahi ai, pea 'i he ta'u 'e 10 kuohilí ko e tokolahi taha aí ko e kau Kolomupia, 'Afekānesitani mo Pākistani.

FEITU'U NOFO AI, TA'U 'E TAHĀ KUOHILÍ

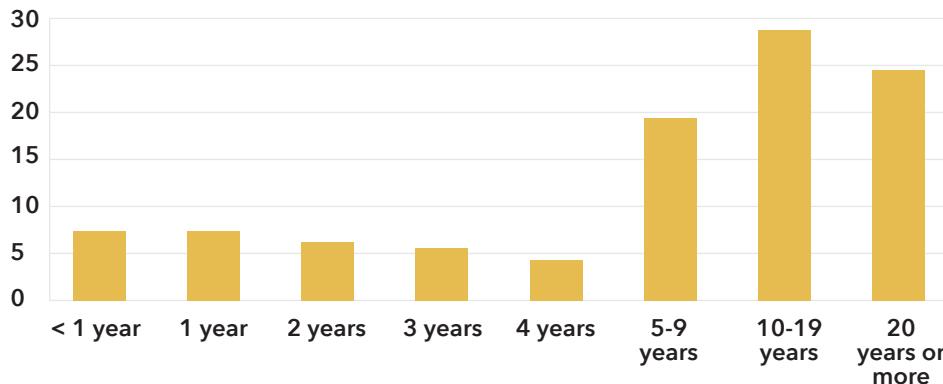
Ko e pēseti 'o e kakai 'o Hamiltoní mo NiuSilá mo e feitu'u maheni ne nau nofo ai he ta'u 'e taha kuohilí he Tohi Kakai 2018.

<https://www.parliament.nz/media/7269/new-zealand-refugee-quota-august-2020.pdf>

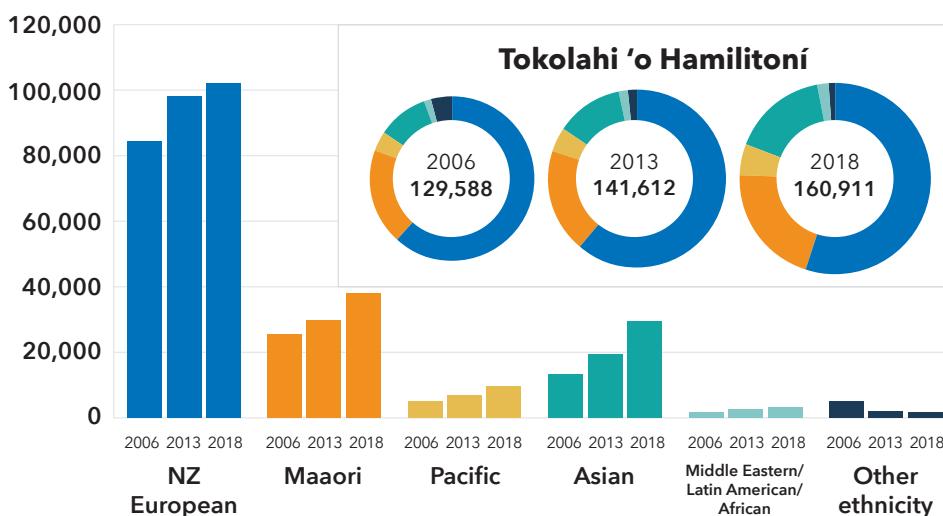
Ko e ngāhi ta'u 'o e fuoloa 'o e nofo NiuSila 'a e kakai 'o Hamiltoní lau mei he 'aho tū'uta 'i NiuSilá, Tohi Kakai 2018

Ko kitautolu ko ia na'e fanau'i i mulí, 'oku hā atu 'i he kalafí ni 'a e fuoloa 'etau nofo 'i NiuSilá ni.

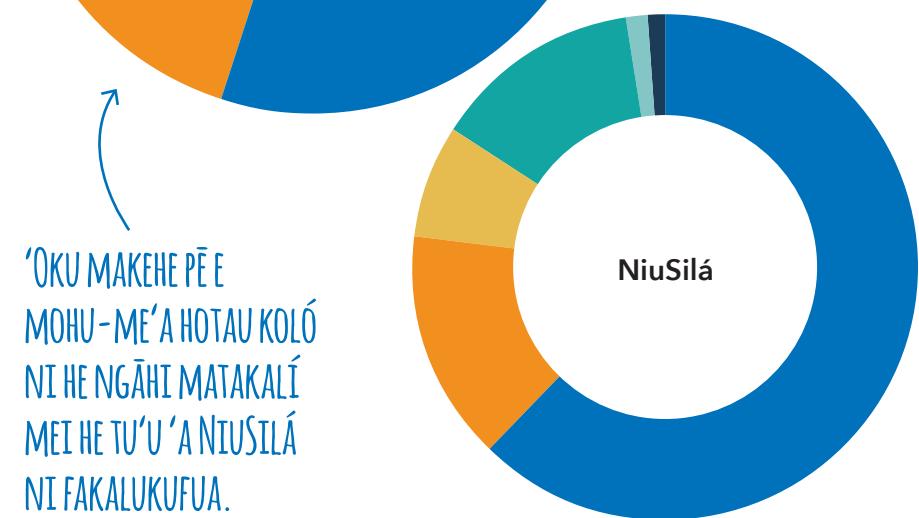
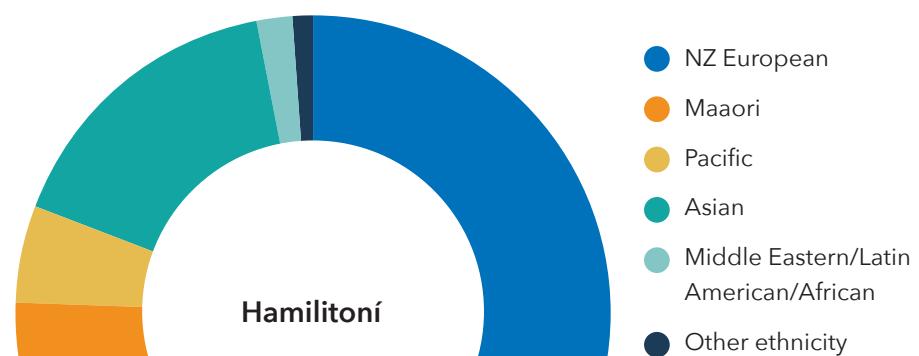
NGĀHI MATAKALÍ, 'I HE NGĀHI TAIMÍ

Ko e ngāhi matakali 'a e kakai 'o Hamiltoní, Tohi Kakai 2006-18

Ko e ngāhi matakali 'i Hamiltoní mo NiuSila, Tohi Kakai 2018

'Ikai ke ngata pē 'i he tupu 'a e tokolahi 'a e ngāhi matakali 'oku 'ikai lau ki he NiuSila-'Iulopé (Paakeha) pe Maaori 'i he ta'u 15 kuo hilí, ka 'oku toe tupu pē 'a e tokolahi ia 'o e koló.

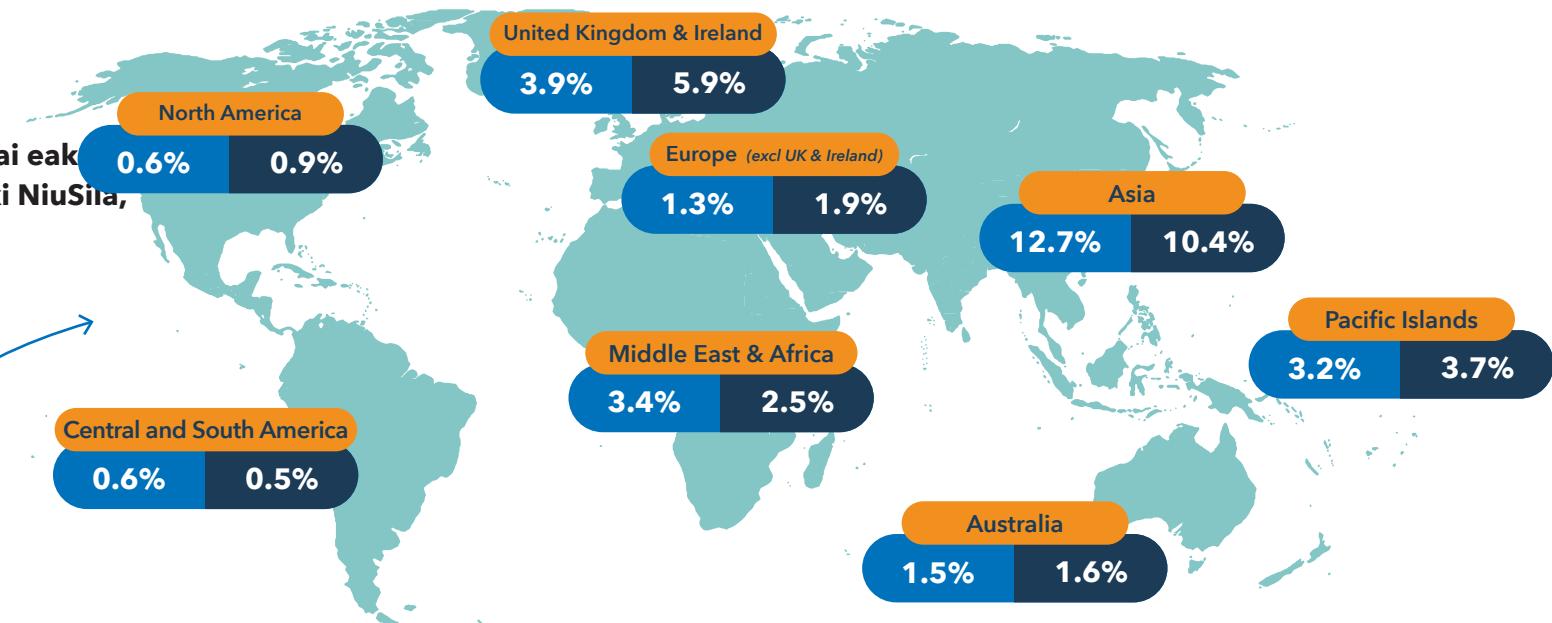

FONUA FĀ'ELE'I

Ngāhi feitu'u na'e fā'ele'i ai eakau
Hamiltoní mo e fakahoa ki NiuSila,
Tohi Kakai 2018

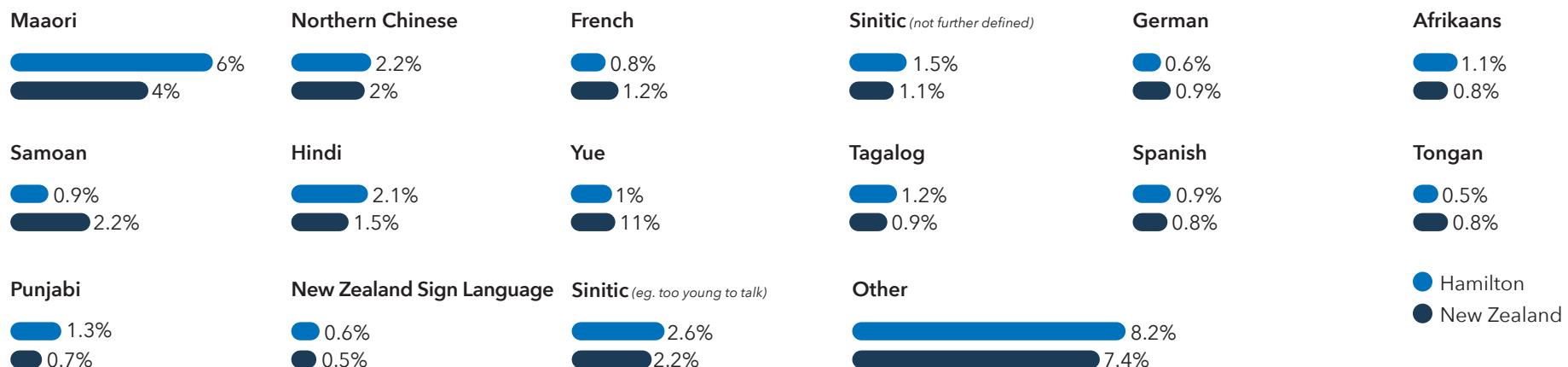
Hamiltoni
NiuSila

27.2%
O KITAUTOLU NE
FA'ELE'I 'I MULI 'I HE
NGĀHI FEITU'U KO ENÍ

'O KITAUTOLU NE FA'ELE'I 'I MULI 'I HE NGĀHI FEITU'U KO ENÍ

Ko e ngāhi lea eni 'oku ngāue'aki 'e he kakai 'o Hamiltoní mo hono fakahoa ki NiuSila kātoa, Tohi Kakai 2018

[Place Summaries](#) | [Hamilton City](#) | [Stats NZ](#)

Ngāhi mo'oni-me'a 'oku ne Fakataulama 'Etau Palaní

MANAAKITANGA, WHANAUNGATANGA, RANGATIRATANGA,
KAITIAKITANGA, AND WAIRUATANGA.

Manakitanga

ko e fakasino 'o e 'ofá, tauhi kakai leleí, loto
fiefoakí mo e gefaka'apa'apa'akí

Whanaungatanga

tauhi vaá, kāinga 'i he totó, ongo fakakāinga
lelei he nofó

Rangatiratanga

Mapule'i lelei, loto-ma'u, ko e totonu ke
fakahoko ha tu'utu'uni fakaleveleva

Kaitiakitanga

fatongia tauhi-koloa mo malu'i e
'ātakaí

Wairuatanga

makehe'anga 'o hoto kitá pe ko e
tō'onga lotu 'a e kakaí mo e ngāhi feitu'ú

Ko e Tu'unga Fua 'o e Kāinga Talitali Kakai Leleí

'Oku fehokotaki e polokalama Talitali Kakai Leleí mo e ngāhi polokalama tatau mo ia 'i he ngāhi fonua keheé pea kuo fokotu'u ai ha va'a ngāuefekautaha'aki fakavaha'a pule'anga. 'Oku poupou eni ki he ngāhi kosilioóke nau pikipiki-hama kae vaevae-manava, pea ke kamata mo fokotu'u fokiha ngāhi palani Talitali Kakai Lelei.

'I he uho 'o e polokalamá ni 'oku 'iai 'a e Tu'unga Fua 'o e Kāinga TalitaliLeleí 'aia 'oku ne pouaki 'a e kosilioó mo e ngāhi komiunitī 'aki honofokotu'u ha fakatātā lelei 'o e anga 'oku taau mo ha Kāinga Talitali KakaiLelei.

Ko e 'elemēniti eni 'e valu 'o e Tu'unga Fuá mo e ngāhi me'a te nau 'omí:

1. Founga Taki Fekautaha'aki

aki'Oku fekautaha'aki 'a e pule'angá, mo e tangata'i fonuá mo ekau taki 'o e ngāhi matakálí ke fokotu'u, mo poupou lelei, peahokohoko atu hono ohi mai ha kakai talitali kakai lelei mo tauhikakai lelei. 'Oku nau fekautaha'aki ke fokotu'u ha palani ngāueke 'āsilis lelei ai 'a e fekau'akí 'i he vā 'o e kau hiki fo'ou maí mokinatolu kuo 'i he koló ni.

2. Talanoa Talitali Kakai Lelei

Ke ongo'i 'e he kakai kotoa 'o e ngāhi matakálí 'oku nau kau helaú, pea 'oku fanongoa honau le'ó mo fakahoko lelei kiatekinatolu ke nau mahino'i, 'o fou 'i he ngāhi founga kehekehe'o fakatatau ki honau tükunga taki taha.

3. Vahevahe taau e faingamālié

'Oku ma'u 'e he toko taha kotoa pē 'i he koló 'a e faingamālietatau ke kau atu ki he ngāhi sēvesi mo e ngāue 'a e koló, kau ai mo kinatolu na'e toki hiki fo'ou maí.

4. Kāinga fehokotaki mo fekau'aki lelei

'Oku ongo'i 'e he kakaí 'oku nau malu, pea kuo fakahoko leleikinatolu mo lau ko e kupu 'o e komiunitī. Pea 'oku lelei 'a efefalala'aki mo e femahino'aki 'i he vā 'akinautolu 'oku hiki fo'oumaí mo kinatolu 'i he koló.

5. Langa faka'ekonōmiká, Pisinisí mo e Ngāué

'Oku ngāue 'a e ngāhi komiunitī ke fakalahi mo poupoua 'a engāhi faingamālie langa faka'ekonōmika 'e ala 'omi 'e he kau hikifo'ou maí. Ko ia 'oku ngāue fakataha ai 'a e Kosilioó mo e ngāhikautaha pisinisí ke fakalongomo'ui 'a e fakakoloa 'e fai 'e he kaupisinisi hiki fo'ou maí, kae peheé foki ki he tokoni 'a e ngāhitaukei ngāue ki he tu'unga faka'ekonōmika 'o e koló.

6. Kau ki he ngāhi ngāue 'a e koló

Ke ongo'i 'e kinatolu 'oku hiki fo'ou maí 'oku 'atā ke nau kau kihe ngāhi ngāue 'a e komiunitī mo e koló. Pea ke nau longomo'ui 'i he tapa kotoa pē 'o e ngāhi ngāue ko iá.

7. Potu fakapule'anga talitali kakai lelei

Ke ongo'i 'e kinatolu 'oku hiki fo'ou maí mo honau komiunitī'oku talitali lelei kinatolu ke nau ngāue'aki 'a e ngāhi potufakapule'angá.

8. Anga fakafonuá mo e Anga-tataú (Identity)

'Oku 'iai 'a e fiefia makehe 'i he 'etau kau ki ha kolo 'okulongomo'ui mo mohu 'i he anga fakafonua kehekehe. Pea 'okuongo'i ai 'e he kakaí 'oku fakamahu'inga'i mo faka'apa'apa'i eanga honau ngāhi fonuá 'e he koló. Pea 'oku 'iai 'a e ngāhifaingamālie ke nau feako'aki ai 'i he ngāhi me'a 'o e angafakafonua 'a e ngāhi matakálí.

Ko e Palaní

'E LAVA KE HOKO E NGĀHI KOLO LALAHÍ KO E FEITU'U TALITALI KAKAI LELEI MO FEKAUTAHA' AKI I HE TAIMI 'OKU TAU FOAKI FAINGAMĀLIE AI MA'A E TAHĀ KOTOA PĒ. KO E KOLO 'I HE KAHA'Ú 'OKU 'IATE KITAUTOLU IA KE FILI KI AI MO NGĀUE'I. PEA 'OKU 'IAI E NGĀHI SITEPU - LALAHÍ MO IIKI - 'E LAVA KE TAU LAKA ATU AI KE LANGA HA NGĀHI KOLO 'OKU LAU-MO-KAU AI E TAHĀ KOTOA.

'Oku hā 'i he ngāhi peesi hokó 'a e tuinga-papai (8) 'o e Kāinga Talitali Kakai Leleí mo e ngāhi kaveinga ngāue 'e 30, pea 'oku 'oatu ai 'a e ngāue 'oku lolotonga fakahokó mo e fakamatala ki he ngāhi me'a 'oku taau leva ke fakahoko 'i he konga 'uluaki 'o e Palani Talitali Kakai Lelei 'a Hamiltoní.

'Oku 'iai 'a e ngāhi kaveinga ngāue 'e 30, mo e ngāhi ngāue 'oku lolotonga fakahoko ai 'e 77.

KONGOKONGA LALAHÍ

PAPAI 'ULUAKÍ

Founga Taki
Fekautaha'aki

Kupu si 'i 'e 6

Ngafa 'e 10

Peesi 13

PAPAI 2.

Talanoa
Talitali Kakai Lelei

Kupu si 'i 'e 4

Ngafa 'e 7

Peesi 16

PAPAI 3.

Vahevahe
taaú

Kupu si 'i 'e 3

Ngafa 'e 9

Peesi 19

PAPAI 4.

Kāinga fehokotaki
lelei mo fekau'aki

Kupu si 'i 'e 4

Kupu si 'i 'e 4

Peesi 22

PAPAI 5.

Langa
faka'ekonōmiká,
Pisinisí mo e Ngāué

Kupu si 'i 'e 5

Ngafa 'e 4

Peesi 26

PAPAI 6.

Kau ki he
ngāue 'a e koló

Kupu si 'i 'e 3

Ngafa 'e 4

Peesi 29

PAPAI 7.

Potu
Fakapule'anga
Talitali Kakai Lelei

Kupu si 'i 'e 3

Ngafa 'e 8

Peesi 31

PAPAI 8.

Anga
fakafonuá mo e
Anga-tataú

Kupu si 'i 'e 2

Ngafa 'e 6

Peesi 33

Ng. Kupu si'i

Ko e me'a 'oku hokó

Ko hotau ngāhi ngafá

PAPAI 'ULUAKÍ

Founga Taki Fekautaha'aki

Ko e kakai Māori, ko e tangata'i fonua mo e fefine'i fonua ia 'o Aotearoa NiuSila, 'oku lau ki honau fa'ahingá 'a e Tagata Whenua, Mana Whenua, iwi, hapuu mo e hapori Māori - pea 'oku kau totonu honau mahu'ingá ki he Palani Talitali Kakai Leleí.

- ✓ Ke feongoi mo fengae'e'aki mo e Te Ngaawhaa Whakatupu Ake1 ke kau 'i he Kāinga Talitali Kakai Leleí.
- ✓ Kau atu e toko nima mei he hapuu (kupu si'i 'o e ha'a fakafeitu'u) ki he kau fakamo'oni hingoa 'i he ngahi tohi tukupā 'a e Kāinga Talitali Kakai Leleí.
- ✓ Kau atu e hapuu 'e ua (mei he nima) 'i Kirikiriroa ki he Va'a fale'i 'a e Kāinga Talitali Kakai Leleí.
- 1 'E fekautaha'aki e Va'a fale'i 'a e Kāinga Talitali Kakai Leleí mo e hapuu (ko e kupu si'i 'o e ha'a fakafeitu'u) ke fakatatau e Palani Talitali Kakai Leleí mo e laumālie fepoupou'aki, fekautaha'aki, fetauhi'aki mo e fengāue'aki ke fakatupu koloá 'aia 'oku 'i he He Pou Manawa Ora (ko e ngāhi palani ngāue ki he kāinga mo'ui leleí 'a e Kōsiliō fakakolo 'a Hamiltoni)2.

2 'E fengāue'aki vāofi 'a e Va'a pale'i 'a e Kāinga Talitali Kakai Leleí mo e Maaori ke fokotu'u ha palani ngāue 'e fakahaa'i ai 'a e anga 'o e manaakitanga (ko e fakahā'anga 'o e manava'ofa, tauhi kakai 'ikai totongi, loto-fiefoaki, mo e fefaka'apa'apa'aki), whanaungatangata (vā fekau'aki, kāinga he toto, ongo fekāinga'aki 'i he kakaí), rangatiratanga (mapule'i leleí, loto-ma'u, ko e totonu ke fakahoko ha tu'utu'uni fakaleveleve), kaitiakitanga (fatongia tauhi mo malu'i 'o e 'ātakaí), mo e wairuatanga (makehe'anga hoto kitá pe tō'onga lotu 'a e kakaí mo e ngāhi feitu'ú).

Ko e kau takí - 'aia na'e vahe ki aí mo ia na'e 'ikai faka'ofisialé - 'oku hā 'iate kinautolu 'a e mohu-me'a hotau kāingá, hangē ko e kau ngāue 'a e Kosilioó.

- ✓ Kuo loto lelei 'a e Kosilioó ke fokotu'u ha va'a ngāue fakata'u-tolu 'a e kakai Maaori (2022-25) pea kuo kamata 'a e talatalanoa ki aí.
- ✓ 'Oku 'iai 'a e sea pāloti 'a e Maangai Maaori (ko e kau fakaofofonga 'i he fa'unga pule 'a e Kosilioó 'oku nau fakaongo atu ai 'a e le'o 'o e kakau Maaori) 'i he ngāhi kōmiti 'a e Kosilioó.
- ✓ Kuo tokanga 'a e Kosilioó ke fatu ha ngāhi Tu'utu'uni mo Palani Ngāue ki he mohu-me'a mo e fekautaha'akí (Diversity and Inclusion) kae tāfataha pē ki hono fokotu'u mo fakatoka 'a e ngāhi makatu'ungá mo e alanga falé, ko e ngāhi tu'utu'uni ngāué ia mo e ngāhi me'a mahu'inga ke tomu'a tokanga'i, e.g., Unconscious bias^, Amorangi Maaori, mo e 'ilo ki he ngaahi anga fakafonuá.
- ✓ 'Oku ngāue 'a e Kosilioó ke fa'u mo fakakau e ngāhi fakamatala fakamatakáli ki he sisitemi fai-vahé (payroll system) pea ke kumi ha ngāhi me'afua ki ai ma'a e HCC (Kosilio fakakolo 'a Hamiltoni).

3 'E hokohoko atu ai pē 'a e ngāue 'a e Kosilioó mo 'ene va'a ngāue ki he mohu-me'a fakamatakáli (Diversity Works) ke fa'u ha palani ngāue 'e kau ai 'a e ngāhi me'a ko ení:

- ngāhi makatu'ungá mo e alanga falé e.g., tu'utu'uni ngāué,
- fakalahi e 'ilo 'a e kau fai tu'utu'uní 'i he mohu-me'afakamatakáli mo hono lau he kaú 'a e toko taha kotoá,
- toe vakai'i 'a e founiga hono fakangāue'í ha taha, filifili 'o e kaungāué mo hono fakataukei kinautolú ke lelei ange 'enau faifatongia.

'Oku mo'ui'aki 'e he kau takí e laumālie 'o e fekautaha'akí, loto 'ata'atā, kītaki, faka'apa'apa mo e talitali fiefia 'a e ngāhi anga fakafonua kotoa pē 'i he koló.

- ✓ 'Oku poupou mo hakeaki'i 'e he Pule-Koló mo e kau ngāue 'a e Kosilioó 'a e mohu-me'a 'a hotau koló ni.
- ✓ Na'e tataki 'e he Kosilioó 'a e ako fekau'aki mo e Unconscious bias^, 'o kau ki ai 'a e kau Takí mo e kakaí, timi 'oku nau tokangaekina e malu mo e mo'ui leleí mo e kulupu 'oku tokanga ki he mohu-me'a fakamatakáli mo e fekautaha'akí.
- ✓ 'Oku ngāue 'a e Kosilioó ke toe lelei ange e 'ilo mo e taukei 'a e kau ngāue 'a e Kosilioó ke mahu'inga mālie 'a e ngāhi 'isiū 'oku kau tonu ki he anga fakafonuá pea ke nau fengāue'aki mo honau ngāhi hoa ngāue Maaori.³
- ✓ Ke ngāue 'a e Kosilioó mo e Inclusive Aotearoa Collective ke fakahoko ha ngāhi ako-ngāue ma'a e kau takí mo e kau ngāué 'i he mohu-me'a fakamatakáli mo hono tokoni'i ha taha ke ne ongo'i 'oku kau he laú.

- 6** 'E fa'u 'e he Kōsilioó ha founга ke fakamatala'i 'aki 'a e mohu-me'a fakamatakalí, fekautaha'aki, mo e 'ilo ki he Unconscious bias, pea ke tokangaekina 'a e kehekehe 'ete anga fakafonuá mo ia 'a e kakai kehé, kae peheé ki he ako 'oku fai 'e he Amorangi Maaori 'i he opé kuo kamata'i 'e he kau takí.
- 7** 'E fakafoki mai 'e he Kōsilioó 'a e lotú mo e foaki me'a/ofá ki he ngāhi fakataha'anga anga maheni 'a e Kōsilioó pea ke tataki 'e he Kōsiliō 'a e ngāhi kautaha lotu 'i Waikato (WIFCO, Waikato Inter-Faith Council).

'Oku mahino pē 'a e ngāhi ngafa (roles), mo e fatongia (responsibilities) mo e ongo'i-ko-'ete-me'a (ownership) 'i he Kōsilioó mo ia 'i he koló kotoa, 'i he polokalama Kāinga Talitali Kakai Leleí.

- ✓** Ko e Ethnic Development Advisor 'a e toko taha 'oku ne leva'i e polokalama Kāinga Talitali Kakaí.
- ✓** Kuo tuku mai 'e he Va'a fale'i 'a e Kāinga Talitali Kakai Leleí e fakahinohino ki he anga 'o e ngāue mo e fakalakalaka 'o e palani ngāue.
- 8** Ke fengāue'aki mo fepoupou'aki 'a e Kōsilioó mo e ngāhi matakál mo e ngāhi kautahá ke fokotu'u ha Palani Talitali Kakai lelei tene fakahaa'i 'a e ngāhi ngafa (roles) mo e ngāhi fatongia 'o e ngāue kuo tu'utu'uni ke fakahokó.

'Oku fakatokanga'i 'e he Kōsilioó 'a e mohu-me'a fakamatakalí pea 'oku hā ia 'i he 'ene ngāhi tu'utu'uni ngāue mo e fakahoko ngāue, kae peheé ki he ngāhi polokalama 'a e Kōsilioó.

- ✓** Kuo fakangāue'i 'e he Kōsilioó ha toko taha (Ethnic Development Advisor) ke fengāue'aki mo e ngāhi matakál mo e ngāhi kautahá.

- ✓** 'Oku 'omi 'e he Kōsilioó e pa'anga tokoni 'aia 'oku 'atā ke ngāue'aki 'e he ngāhi matakál kehekehe 'i hotau koló ni.
- 9** Ke hoko atu e Kōsilioó ke longomo'ui 'ene fekau'aki mo e Maangai Maaori (ko e ngāhi le'o fakafofonga 'o e kau Maaori 'i he fa'unga pule 'a e Kōsilioó) he taimi 'oku tokangaekina ai e ngāhi tu'utu'uni ngāue, palani ngāue mo e founга ngāue.⁴

'Oku 'atā ki ha taha na'e toki hiki fo'ou mai ke ne ma'u ha lakanga taki 'i he Kōsiliō mo e koló.

- ✓** 'Oku ngofua ki he toko taha nofo fonua kotoa ke pole ke ngāue 'i he 'ofisí pea na'e 'osi fili 'e he koló e ni'ihi (ne hiki fonua mai) ki he Kōsilioó 'o kau ai e Pule-Koló mo Cr. Kesh Naidoo-Rauf.
- ✓** Kuo tu'utu'uni 'e he Kōsilioó ke 'iai ha Maaori Wards 'i he fili lakanga 2022.
- ✓** Koe'uhí 'oku hā he fakatotoló 'oku tupu fakautuutu 'a e mohu-me'a fakamatakalí 'i he'etau sisitemi fili lakangá, ko ia kuo tali 'e he Kōsilioó ke liliu 'a e founга filí mei he First Past the Post ki he Single Transferrable Vote 'i he ongo fili lakanga 'e 2 ka hoko mai.
- 10** 'E ngāue'aki 'e he Kōsiliō 'a e founга fili ko e Single Transferrable Voting 'i he fili lakanga 'o e 2022 mo e 2025.

¹ Te Ngaawha Whakatupu Ake includes members of Waikato-Tainui, Te Haa o te Whenua o Kirikiriroa and Te Runanga O Kirikiriroa, who provide expert and knowledgeable cultural advice, foster and promote the relationship between Council and Maaori, and support collaboration with public, private sector, and central government.

² He Pou Manawa Ora - Pillars of Wellbeing has been developed with input from local iwi, hapuu, maataa waka (urban Maaori), Council's Maangai Maaori (Maaori representatives), Waikato-Tainui, Te Haa o te Whenua o Kirikiriroa and Te Runanga O Kirikiriroa. The development of the strategy is funded through Council's 2020/21 Annual Plan with future funding for implementing the strategy to be considered as part of Hamilton's Long-Term Plan

³ He Pou Manawa Ora

⁴ He Pou Manawa Ora

PAPAI HONO 2. Talanoa Talitali Kakai Lelei

'Oku lave'i lelei pē 'e he Kosilioó 'a e ngāhi me'a 'oku kau tonu ki he lelei 'o e hiki fonua maí mo e polokalama talitali kakai 'a e ng. komiunitī, 'oku kau ai 'a e talanoa ikuná.

- ✓ 'Oku hounga ki he Kosilioó 'a e tokoni 'oku fai 'e he kau hiki fo'ou maí, kau kumi hūfangá mo kinautolu mei he matakali Pasifiki na'a nau ma'u 'a e pale 'o e Freedom of the City mo e Civic Awards.
- ✓ 'Oku ngāue 'a e Kōsilioó 'i he opé mo e kakai mei he ngāhi matakali kehekehe ke faingofua ange hono ma'u 'e he kakaí 'a e fakamatálá mei he uepisaiti 'a e Kosiliō 'oku lolotonga fa'ú.
- ✓ Na'e tuku mai 'e he WINTEC 'i he ngāhi ta'u kuohilí 'a e tohi ko e The New Wave, 'aia 'oku kanoloto'aki 'a e talanoa 'o e kau hiki fonua maí mo e kau kumi hūfanga kuo nau ma'u 'api 'i Hamiltoní.
- ✓ Ko e letiō FreeFM 'a e komiunitī 'oku ma'u ai 'a e faingamālie ma'a e ngāhi matakalí, ng. siasí kae peheé ki he ngāhi kulupu kehekehe pē ke fakahoko ai 'enau fevahevahé'aki mo honau kakaí.
- 1 'E toe fakafo'ou e fanonganongo fakamatākali fakauike (Ethnic Development Alert) 'a e Kosilioó ke fakakau ai 'a e ngaahi me'a 'a e Kāinga Talitali Kakai Lelei.

- 2** Ke toe lelei ange 'a e Tohi Fanonganongo 'a e Kosilioó, ko e Our Hamilton, ke hā ai e mohu-me'a hotau koló ni, pea ke fakamu'omu'a ai 'a e ngāhi kātoanga fakafonuá, hangē ko ha lava-me'a ha taha na'e toki hiki fonua (kumi hūfanga) mai, pe ko e ako pe ngāue pe pisinisi.
- 3** Ke fokotu'u 'e he Kōsilioó ha peesi ('i he opé) pe ko ha 'ofisi 'e ma'u e ngāhi fakahinohinó ke tokoni ki he fakanofonofo 'akinautolu 'oku hiki fo'ou maí, ngāhi fetu'utaki mo e ngāhi ngāué, ngāhi fakamatala kau ki he mohu-me'a fakamatakali 'a e koló ni, pea kau ki ai 'a e ngāhi talanoa lava-me'a.

'Oku lave'i lelei pē 'e he Kosilioó 'akinautolu 'oku hiki fonua maí pea 'oku longomo'ui 'enau kumi ki he ngāhi me'a ko iá mei he ma'u'anga tala lelei.

☒	'Oku ngāue 'aki 'e he Kosilioó 'a e Tohi Kakai mo e ngāhi ma'u'anga tala kehekehe pē ke ma'u ha ngāhi fakamatala ki he kau hiki fo'ou maí.
☒	'Oku 'iai 'a e ngāhi fakamatala fakamatakali 'o e koló ni, mo 'enau Tohi Kakai 'oku tuku atu 'i he ngaluopé 'i he peesi Understanding your Community.
☒	Kuo paaki 'e he Kosilioó 'a e tohi fakahinohino ko e Hamilton New Settlers Guide 'aia 'oku ma'u ai 'a e fakamatala ki he ng. matakalí mo e ngāhi siasí.
☒	'Oku mēmipa 'a e Ethnic Development Advisor 'a e Kosilioó, 'i he fakataha Y1 'a e Kautaha Kolosi Kula 'a NiuSilá 'aia 'oku ma'u ai e ng. fakamatala kau ki he ngāhi fāmili kumi hūfangá.

- 4** Ke ngāue vāofi 'a e Kosilioó mo e Ministry of Ethnic Communities, Immigration NZ mo e StatsNZ ki he fakamatala fakatemokalafi (Tohi Kakai) mo fakamatakali 'a e koló.
- 5** Ke hoko atu hono tānaki 'e he Kosilioó 'a e ngāhi 'imisi tā 'oku ne fakahaa'i 'a e mohu-me'a fakamatakali, fakalotu etc. 'aia 'e ala ngāue'aki ki hono tu'uaki 'o Hamiltoní kae peheé ki he ngāhi lipootí mo e fetu'utakí 'oka fiema'u.

Ko e ngāue 'a e Kosilioó mo hono kakaí 'oku fefetongi'aki, taau mo e anga fakafonuá mo e taumu'a.

☒	'Oku 'iai 'a e Kaumatua 'i he Kosilioó, ko e Amorangi Maaori mo e Whakawhanake Haporī-'oku ma'u fale'i mei ai 'a e Kosilioó 'i he ngāhi me'a kau ki he anga fakafonuá 'i he taimi 'oku fai ai ha fengaue'aki mo e kakai Maaori.
☒	'Oku tukupā 'a e Kōsilioó fakakolo 'a Hamiltoní ke fakapapau'i 'oku fakaofonga'i lelei 'a e kakai Maaori 'i he faitu'utu'uní pea 'oku kai ai 'a e ngāhi lakanga ko ení: <ul style="list-style-type: none"> ☒ Waikato-Tainui/Hamilton City Council Co-Governance Forum ☒ Te Haa o te Whenua o Kirikiriroa (THaWK) ☒ Maangai Maaori ☒ Te Ngaawhaa Whakatupu Ake⁵
☒	Kuo 'iai ha Tohi Fakahinohino 'a e Kosilioó ki anga hono fa'u 'o ha tohi, 'aia 'oku ngāue 'aki 'e he kau ngāué koe'uhí ke aufua-taha, mo kakato, mo hangatonu, mo 'uhinga. 'Oku tu'u loto ai 'a e komiunití 'i he fetu'utakí 'o pau ai 'a e me'a 'oku tohí ke fai 'i he lea fakaPilitānia mahino mo taau.

- 'Oku feinga 'a e Kosiliō ke fengae'aki mo e kakaí 'i he founга taau mo e anga fakafonuá, pe ko e ngāue'aki ha toko taha fale'i, pe fakatonu lea, pe liliu lea 'o ka fiema'u.
- Kuo teuteu'i 'e he Kosiliō 'a e naunau ko e Diversity and Engagement Toolkit, ma'a e ngāhi kautahá mo kinautolu 'oku fie 'ilo ki he ngāue mo e ngāhi matakalí.
- 6** Ke hokohoko atu pē 'e he Kōsiliō 'a e fengae'aki mo e ngāhi komiunitī 'i he founга taau mo e anga fakafonuá, pea ke kumi fale'i ma'u pē 'i he ngāhi me'a fakafonuá, ngāue'aki 'a e kakai lelei 'i he komiunitī, kau fakatonu leá mo e liliu leá 'o ka fiema'u.

Ko e naunau fetu'utaki 'a e Kōsiliō mo 'ene fanonganongó 'oku fakakau ai 'a e taha kotoa, pea 'oku fakahaa'i ai 'a e mohu-me'a hotau koló ni. 'Oku fale'i 'e he Kōsiliō 'a e kau fakafofonga kehé, ngāhi pisinisí mo e kautahá ke nau muimui 'i he sīpinga ko ení:

- Ko e palani lōloá mo e ngāhi fetalanoa'aki mai ki muí ni na'e tu'uaki 'i he ngāhi leá 'o e ngāhi matakalí.
- Ko e ngāhi fakamatala 'e ni'ihi na'e liliu ke a'u atu ki he ngāhi komiunitī 'i he 'enau leá mo e founга 'oku taau mo e anga fakafonuá.
- Na'e ngāue 'aki 'e he Kosiliō 'a e kau fakatonu lea mo liliu lea ke tuha mo e tūkungá.
- 7** Ke hoko atu 'a e fekautaha'aki 'a e Kōsilioó mo e ngāhi kautahá ke fakahaa'i 'a e mohu-me'a hotau koló ni 'i he ngāhi naunau fetu'utakí mo e fanonganongó.

ASPx'OKU FEINGA 'A E KOSILIŌ KE FENGAE'AKI
MO E KAKAÍ 'I HE FOUNGA TAAU MO E ANGA
FAKAFONUÁ, PE KO E NGĀUE'AKI HA TOKO TAHA
FALE'I, PE FAKATONU LEA, PE LILIU LEA 'O KA
FIEMA'U.

⁵ <https://www.hamilton.govt.nz/our-council/consultation-and-public-notices/haveyoursay/Pages/Maaori-wards.aspx>

PAPAI HONO 3. Vahevahe Taaú

'Oku fengāue'aki 'a e Kosiliō mo 'etau ngāhi pisinisí, ng. kautahá mo e ng. sekitoá ke 'ilo e ngāhi pole 'oku ne ta'ofi 'a e kau hiki fo'ou maí mei he kau ki he ngāhi me'a 'a e koló mo e ngāhi sēvesí.

'Oku poupou'i 'e he Kosiliō ha sekitoa/kautaha 'oku tokanga ke tokoni'i 'akinautolu 'oku hiki fo'ou maí mo fakataukei kinautolu:PAP

- Citizen's Advice Bureau
- Community Law - Waikato
- Decypher Interpreting/Translating
- Diversity Counselling New Zealand
- EarthDiverse
- English Language Partners
- Hamilton Multicultural Services Trust
- Inclusive Aotearoa Collective
- K'aute Pasifika Trust
- Ministry of Education
- Ministry of Business Innovation and Employment
- Ministry of Social Development
- NZ Police
- NZ Red Cross
- Shama Ethnic Women's Centre
- Refugee Orientation Centre
- Waikato District Health Board
- Waikato Ethnic Family Services Trust
- Waikato Intercultural Fund
- Waikato Interfaith Council
- Waikato Multicultural Council
- Waikato Refugee Forum
- mo e ngāhi kautaha fakakomiuniti laka hake 'i he 80 'i he ngāhi matakali mo e Pasifikí

<p>☒ 'Oku ngāue vāofi 'a e Kosiliō mo e ngāhi senitā fakakomiunitī mo e ngāhi kupu fengāue'akí ke siofi mo tokangaekina 'a e ngāhi 'tsiuú.</p> <p>☒ 'Oku ngāue 'a e Kosiliō mo 'ene timi Community and Social Development, ke tokangaekina 'a e ng. me'a 'a e ng. matakalí kehekehe, ke fakaivia ke longomo'ui mo hōhoamālie 'enau ngāhi ngāue fakakomiunitī.</p>	<p>☒ 'Oku tokoni 'a e HMS Trust, ki he ako laiseni faka'ulí (Open Road, Passport 2 Drive) etc., 'aia 'oku fakaivia ai 'a e kau mēmipa 'o e komiunitī ke lava e fefononga'akí mo 'ikai mo'ui fakafalala.</p> <p>☒ 'I he tataki 'oku fai 'e he Wise Group mo e Community Waikato, tokoni'i 'e he Kosiliō mo e ngāhi kautaha 'ofá , kuo fokotu'u ai 'a e Here2helpU ke ne fakafehokotaki e ngāhi kautahá mo tokoni'i ke vave ange 'enau tokanga ki he ngāhi fiema'u 'a e ngāhi komiunitī 'i he taimi 'o e penitēmiká.</p> <p>☒ 'Oku ngāue 'a e Kautaha Kolosi Kula 'a NZ mo e to'utupú ke fa'u ha palani ngāue, Youth Engagement Strategy 2020-2030.</p> <p>☒ Kuo fokotu'u 'e he Wise Group ha timi palani (mei he ngāhi matakali kehekehe), ke fatu mo fokotu'u ha feitu'u ke tokoni'i ta'efilifilimānako ai 'a e mo'ui leleí 'i he Houchens.</p> <p>☒ 'Oku tokoni mai e va'a National Institute of Demographic mo e Economic Analysis 'a e 'Univēsiti 'o Waikatō ke fakamaama e ngāhi me'a fekau'aki mo e kakaí, honau tokolahí mo e ngāhi matakalí, mo'ui leleí mo e fehikitakí.</p>
<p>1 Ke fokotu'u 'e he Kosiliō ha founiga pau ki he ngāue'aki 'o e kau fakatonu-leá mo e liliu-leá i he'ene ngāhi fetu'utaki faka'ofisialé 'i he leá mo e tohí.</p> <p>2 Ke fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e ngāhi kautaha tokoni ki he kakai Pasifikí hangē ko e K'aute Pasifiká, Waikato Pacific Business Network mo ha ni'ihi kehe pē, ke fakahoko ha ngāhi ngāue 'oku hōhoamālie mo e komiunitī 'a e kakai Pasifikí.</p> <p>3 Ke ngāue 'aki 'e he Kosiliō 'a e ngāhi kautaha faiongoongo fakamatakalí ko e founiga ia 'e taha ke nau a'u atu ai ki he ngāhi kulupu 'i he komiunitī.</p>	<p>4 'I he tokoni fakapa'anga 'a e Multi-Year Community Grant, 'e fokotu'u ai e fale fakakomiunitī 'e 9 'i Hamiltoni, mei he pa'anga tātānaki 'a e Kosiliō ko e \$380,000 'i he ta'u, mei he va'aha ta'u 2021/22–2023/24.</p> <p>5. 'E hoko atu 'a e fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e ngāhi senitā fakakomiunitī mo e ngāhi kulupú ke siofi 'a e 'aonga 'o e naunau mo e fale fakakomiunitī, ki he langa hake 'a e mo'ui lelei 'a e kakai 'oku nofo, mo ngāue, mo va'inga, 'i Hamiltoní.</p> <p>6. 'E fokotu'u 'e he Wise Group 'a e 'Tirohanga' (vīsone ki he 'kaha'ú)–ko e polokalama ia 'oku 'atā ki he toko taha kotoa ke kau ki ai, hili ha fengāue'aki mo e komiunitī 'i he fa'u palaní.</p>

'Oku fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e ngāhi kautaha 'i he komiunitī, 'i he fekumi, mo e palani mo e fakahoko ngāue, 'aia 'oku siofi ai 'a e ngāhi tūkungá kehekehe (hangē ko e nofo 'i 'uta pe koló) mo e ngāhi me'a fakafonua 'a e kakai kotoa 'o e koló ni, kau ai 'a e kau hiki fo'ou maí:

<p>☒ 'Oku ngāue'aki 'e he Kosiliō e mēmipa 'o e komiunitī ke faka'ai'ai 'a e kakaí ke kau mai, pe ko hono tufaki ha fakamatala ki he komiunitī.</p> <p>☒ Ko e ngāhi fale fakakomiunitī 'oku tokoni'i 'e he Kosiliō, 'oku tokoni pē ki he lelei 'o e ngāhi kaungā'apí. 'Oku tokoni 'aupito ki he kakaí 'i he taimi fiema'u fakavavevavé pea toe poupou foki ke kaukaua ai 'a e fa'unga fakasōsiale 'o e koló mo vāofi ange ai 'a e anga 'o e nofó mo 'enau fe'uhí'akí.</p>

Kuo fakahoko ke 'ilo 'e he kakai kotoa 'o e koló 'a e ngāhi ngāue tokoni 'oku 'atā mo'onautolu 'i he komiuniti. 'E fakataukei ki ai e kau hiki fo'ou maí koe'uhí ke nau ngāue 'aonga 'aki e ngāhi sēvesí ni.

- ✓ Na'e talitali lelei 'e he NZ Red Cross ha ngāhi fāmili kumi hūfanga mai mo fakataukei'i kinautolu. 'Oku 'iai 'a e kau ngāue 'ofa 'oku nau tokanga'i e ngāhi fāmili peheé 'i he 'uluaki māhina 'e 3 pe ofi ai.
- ✓ Ko e feitu'u lelei ke ma'u mei ai 'a e ngāhi fakahinohinó mo e fakamatala ma'a e kau hiki fo'ou maí ko e Settlement Centre Waikato.
- ✓ Ko e K'aute Pasifika Trust ko e kautaha lelei ia 'e ma'u mei ai e ngāhi ngāue tokoni kehekehe, kau ai e ngāhi me'a fakatoketā mo'ui leleí.
- ✓ 'Oku fa'u mo paaki 'e he Kosiliō fakakolo 'o Hamiltoní 'a e Tohi Fakahinohino ma'a e kau hiki fo'ou maí. Pea 'oku lava foki ke ma'u mei he opé.
- ✓ 'Oku paaki fakauike 'a e fakamatala 'a e toko taha 'oku ne tokanga'i 'a e langa fakalakalaka 'a e ngāhi matakalí, pea 'oku kau ai e ngaahi me'a ki he ngāhi kulupú mo e fakafo'ituitui. 'Oku tu'uaki ai e ngāhi me'a kehekehe pē mo ha polokalama 'oku 'amanaki ke fakahokó.
- ✓ Ko e Tohi Fanonganongo ko ia 'a e Kosiliō fakakolo 'oku tuku atu 'i he opé ko e 'Our Hamilton', 'e ma'u ai e ngāhi fakamatala fekau'aki mo e Kosiliō mo hotau koló ni.
- ✓ Ko e ngāhi Fale Tohi Laipelí mo e senitā fakafeitu'u ko e ngāhi feitu'u lelei ia 'e ala ma'u ai e ngaahi ma'u'anga tala mahu'ingá.
- ✓ Ko e Citizen's Advice Bureau kuo laui ta'u 'enau fa'u mo paaki 'a e ngāhi fakamatalá mo tokoni'i e kakai nofo fonuá mo e kau hiki fo'ou maí.
- ✓ 'Oku 'iai pē mo e ngāhi fakamatala 'oku tuku atu 'e he ngāhi kautaha/kulupu fakamatakalí ma'a e kau mēmipa 'i honau komiuniti.

7. 'E hokohoko atu pē 'a e ngāue 'a e ngaahi kautaha 'oku hā atu 'i 'olungá ke tuku atu e ngāhi fakamatala 'oku kau tonu mo honau kau mēmipá, pea ke tokoni'i 'a e kau mēmipá ke nau ngāue'aki e ngāhi tokoni 'oku nau fiema'ú.
8. 'E fokotu'u 'e he Kosiliō fakakoló ha peesi fo'ou 'i he opé ma'a e Talitali Kakaí pē, pea 'e 'oatu ai ha ngāhi fakamatalá mo e links (halanga) ki he ngaahi ngāue kehekehe 'e 'aonga ki he kau hiki fo'ou maí.
9. 'E fengae'aki 'a e Kosiliō fakakoló mo e ngāhi kautaha falé ke fa'u mo paaki ha fakamatala lelei fekau'aki mo e nofo totongi 'i he ngāhi 'apí, pea ke tokoni foki ke ma'u e 'api māfana mo mo'ui leleí.

⁶On the 16th of December, the National Institute of Demographic and Economic Analysis (NIDEA) was renamed Te Ngira: Institute for Population Research.

The name Te Ngira comes from a well-known whakatauaaki by Kingi Pōtatau Te Wherowhero, the first Maaori King and has been endorsed by Kingi Tūheitia Potatau Te Wherowhero VII: Kotahi te kohao o te ngira e kuhuna ai te miro ma, te miro pango, te miro whero. There is but one eye of a needle, through which white, black and red cotton are threaded.

PAPAI HONO 4.

Kāinga fehokotaki mo fekau'aki lelei

Kuo 'iai 'a e ngāhi ngāue kuo tomu'a fokotu'u ke tokoni ki he Talitali Kakai Leleí pea 'oku ma'u mei he Kosiliō, mo e ngāhi fakaofofonga mo e kautahá 'i he komiunitií.

☒	Na'e talitali 'e he Kautaha Kolosi Kula 'a NZ 'a e ngāhi fāmili kumi hūfanga pea fakataukei'i kinautolu. Pea 'oku 'iai foki ha kau ngāue 'ofa 'oku nau tokoni ki he ngāhi fāmili peheé 'i he ngāhi māhina kamatá.
☒	Ko e senitā Settlement Centre Waikato ko e feitu'u lelei ia ki he kau hiki fo'ou maí mo e kau kumi hūfangá, 'aia 'oku nau ma'u fakamatala mei ai ki he tala 'o e koló mo e ngāhi ngāue tokoní.
☒	Ko e Talāsiti 'a e K'aute Pasifiká ko e feitu'u lelei ia 'e taha ma'a e kakai Pasifiki hiki fo'ou maí, 'aia 'oku nau ma'u fakahinohino ai ki he ngāhi ngāue tokoni kehekehe kau ai 'a e mo'ui lelei.
☒	'E ma'u mei he Community Houses 'a e fakahinohino mo e fakamatala fekau'aki mo e ngāhi ngāue tokoni 'oku 'atā ki he kakái mo honau ngāhi feitu'ú.
☒	'Oku tataki 'e he Kautaha Kolosi Kula 'a NZ 'a e fakataha fakakulupu (Y1 hub meeting) 'aia 'oku tuku mai ai e ngāhi fakamatala fekau'aki mo e ngāhi fāmili 'oku nau fāmili hiki maí pea ke teuteu ki ai e ngāhi kautaha ngāue tokoní.
☒	'Oku 'iai e ngāhi polokalama ma'a e ngāhi fāmili hiki fo'ou maí 'oku tataki 'e he Talāsiti HMS Trust, 'a eé 'oku ne tokanga'i 'a e Settlement Centre Waikato.

	<p>✓ 'Oku 'iai e ngāhi polokalama 'oku tataki 'e he Talāsiti 'o e Refugee Orientation Centre 'o taumu'a ke tokoni'i 'akinautolu kuoi nau kumi hūfanga maí.</p> <p>✓ 'Oku 'iai e ngāhi ngāue tokoni ki he kakai fefiné mo honau ngāhi fāmilí 'oku tokangaekina 'e he Shama Ethnic Women's Centre.</p> <p>✓ Kuo tufaki e tohi fakataukei ko ia ko e Hamilton New Settlers 'i he Kōsiliō, i-Site, ngāhi Laipelí, senitā fakakomiunitī, ngāhi ako'angá mo e ngāhi kautaha kehekehe pē.</p>	<p>✓ Trust Waikato</p> <p>✓ DV Bryant</p> <p>✓ WEL Energy Trust</p> <p>✓ Creative Waikato (Creative Communities Scheme)</p> <p>✓ Len Reynolds Trust</p> <p>✓ Ethnic Communities Development Fund</p> <p>✓ Lottery Grants</p> <p>✓ COGS</p>
1.	<p>'I he fekautaha'aki 'a e Kosiliō mo e Tangata Whenua mo e ngāhi kautaha kehekehe pē, 'oku nau tataki ai e Uike Talitali Kakai Lelei' i Sepitema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Powhiri ma'a e kau hiki fo'ou maí mo e kau kumi hūfangá • Polokalama feako'aki 'a e ng. matakalí mo fakafetongi 'ilo. 	<p>✓ 'Oku tataki 'e he Community Waikato 'a e polokalama ako ngāue ma'a e ngāhi matakalí 'oku 'iloa ko e Ethnic Development Workshops.</p>
2.	<p>'Oku poupou 'e Kosiliō ki he Waikato Refugee Forum, Kautaha Kolosi Kula 'a NZ mo e ngāhi kautaha fekau'aki ke faka'ilonga'i 'a e World Refugee Day 'i Siune, ke fakahounga e tokoni kuo fai 'e he kau kumi hūfangá mo ngaohi 'a Hamiltoni ko honau 'api tonu.</p>	<p>✓ 'Oku fengāue'aki 'a e Northeast Community Hub mo e ngāhi kautaha fakatau-'api 'i hotau koló ni, ke teu'i ha naunau fakataukei ke tokoni'i 'akinautolu 'oku hiki fo'ou maí.</p>
3.		<p>3. Ke vakai'i 'e he Kosiliō ha pa'anga ke tokoni ki he ngāhi komiunitií ke fakaivia 'enau ngāhi polokalama Talitali Kakai Lelei'.</p>
4.		<p>4. Ke fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e Ministry of Ethnic Communities (MEC) ke ngāue'i e ngāhi taumu'a 'oku hoa mo e ngāhi fokotu'utu'u ngāue 'a e MEC.</p>
5.		<p>5. 'Oku poupou e Kosiliō ki he EarthDiverse mo e ngāhi kautaha tokoni pa'angá ke tokoni'i ha ngāhi polokalama ako pe ake ako'i ke fakasi'isi'i mo ta'ofi e lau-lanú mo e houtamakí mo e maumau'i 'o e 'ātakaí etc., pe ake poupoua e ngāue fakatahá 'i Hamiltoni.</p>
6.		<p>6. Ke fengāue'aki 'a e Ministry of Ethnic Communities mo e ngāhi kautaha lalahí (toki fakamahino 'amui) ke fokotu'u mo fakataukei e ngāue tokoni 'e hōhoamālie mo e ngāhi anga fakafonuá.</p>

Ke fakauho 'a e vā 'i he vaha'a 'o e kolo talitalí mo kinautolu 'oku hiki fo'ou maí kae apaapangofua 'enau fehokotakí mo e feako'aki.

<p>✓ 'Oku tokanga'i 'e he Waikato Multicultural Council 'a e Cultural Village 'i he polokalama faka'ali'ali koloa 'a Waikató.</p> <p>✓ 'Oku tokanga'i 'e he K'aute Pasifiká 'a e Kātoanga fakata'u ko e Nesian Festival 'aia 'oku faka'ali'ali ai 'a e me'atokoni, anga fakafonuá mo e ng. ngāue tokoni ma'a e komiuniti Pasifikí.</p> <p>✓ 'Oku tokangaekina 'e he Waikato Museum 'a e kalapu anga fakafonuá (Cultural Club) 'a eé 'oku feako'aki ai 'a e ngāhi matakalí.</p> <p>✓ 'Oku tokanga 'a e Kosiliō 'a e Ngāhi Lotu 'i Waikató (Waikato Interfaith Council) ke fakalahi e 'ilo 'a e kakaí ki he fa'ahinga 'o e lotú, mo nau tataki 'a e lotu fakataha fakata'u.</p> <p>✓ 'Oku tokanga'i 'e he FIANZ mo e Waikato Muslim Association 'a e Uike 'Isilamí ke fakaivia e fehokotaki leleí mo e fekautaha'aki mo e komiuniti 'aki hono fakahoko e 'aho ko e Open Mosque Day, 'a eé 'oku 'atā ki ha taha pē ke 'a'ahi ki he mosque mo ha ngāhi fehu'i.</p> <p>✓ 'Oku tataki 'e he Ahmadiyya Community e polokalama 'Fe'iloaiki mo ha Mosilemi' ko ha founiga ia ke fakalahi ai 'a e 'ilo 'a e kakaí ki he lotu 'Isilamí mo e Ahmadiyya Community.</p> <p>✓ 'Oku tokangaekina 'e he Glenview Community Centre 'a e polokalama South Communi-Tea, 'a eé 'oku tau fetongi ai 'a e ngāhi kautahá 'i he teuteu 'o e me'atokoni ma'a e kakaí mo nau talanoa ai pē mo e feako'aki.</p> <p>✓ 'Oku 'iai 'a e ngāhi ako lautohi mo e kolisi 'oku nau tauhi/fakahoko e International Day 'a eé 'oku faka'ali'ali ai e anga fakafonuá 'a e ngāhi fonuá 'i he faivá mo e ma'u me'atokoni.</p>
--

✓ 'Oku tokangaekina foki 'e he 'Univēsiti 'o Waikató mo e 'apiako fakatekinikale WINTEC 'a e Uike Fakavaha'a Pule'angá (International Week). ✓ 'Oku fengāue'aki 'a e Kosiliō, 'Univēsiti 'o Waikató mo e WINTEC 'i he Kātoanga'i 'o e Uike Fakavaha'a Pule'angá 'aia 'oku kau ai e 'a'ahi ki he Turangawaewae Marae. ✓ Kuo fokotu'u 'e he kautaha Inclusive Aotearoa Collective 'a e fehokotakinga fakaloto-fonua 'aia 'oku nau taukave te tau lava 'o langa ha Aotearoa 'oku tau kau ai kotoa he laú. ✓ 'Oku tokangaekina 'e he Hamilton Library ke tuku atu 'a e ngāhi fakamatálá mo nau fekautaha'aki mo e ngāhi kulupu fakakomiuniti ke tataki 'a e ngāhi kātoanga anga fakafonuá.	7. <i>Ke fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e Te Ngaawhaa Whakatupu Ake ke siofi ha ngāhi faingamālie mo'o e kau hiki fo'ou maí ke nau kau ki ha powhiri, 'a'ahi ki ha Marae mo ako ha ngāhi me'a 'oku kau ki he Te Ao Maaori.</i> 8. Ke hoko atu 'a e ngāue 'a e Hamilton Libraries ke fakalahi e naunau 'i he ngāhi lea 'i he kolopé mo e ngāhi fakamatala ki he anga fakafonua 'a e ngāhi matakalí. 9. Ke hoko atu 'a e fengāue'aki 'a e Hamilton Libraries mo e ngāhi komiunitií mo pouaki 'enau ngāhi kātoangá mo e anga fakafonuá. 10. 'E tokoni 'a e Waikato Intercultural Fund ke ohi e taki leleí, fakaivia e fa'u palaní mo fakanaunau ke ma'u ha Waikato 'oku mohu 'i he anga fakafonuá. 11. Ke hoko 'a e fakataha'anga 'i he ngāhi me'a fakamatatakáli, hangē ko e South Hamilton's CommuniTEA, ko e fehokotakinga ia 'o e ngāhi senitā fakakomiunitií mo e ngāhi kautaha 'i honau ngāhi feituú.

- 12.** Ke tokanga'i 'e he Inclusive Aotearoa Collective 'a e ako ngāue ma'a e ngāhi kulupu fakomiuniti 'aia 'oku fakaivia ai e 'kau he laú.

'Oku kātoanga'i 'a e anga fakafonua kotoa pē, pea 'oku poupou'a e kakai ke fakahaa'i 'enau ngāhi tō'onga mo e anga fakafonuá 'o kau ai e leá mo e lotú fakatou'osi.

- ✓ 'Oku lava 'e he ngāhi kulupu fakamatakalí ke fokotu'utu'u ha'anau polokalama ki he'enau lotú mo e anga fakafonuá, hangē ko e kātoanga Lunar New Year, Diwali, Ramadan, eid, Christmas, etc.
 - ✓ Ke tokoni'i fakapa'anga 'e he Kosiliō mo e ngāhi kautaha 'ofá 'a e ngāhi kulupu fakomiuniti ke lava ke nau kātoanga'i 'enau anga fakafonuá.
 - ✓ 'Oku 'iai 'a e ngāhi kautaha fakomiuniti 'oku nau ako'i 'enau leá, hangē ko e Waikato Korean School, Sri Lanka Friendship Society, Grupo Hispano Latino, Waikato Japanese Community Trust, Earth Diverse, Waikato Arab Society etc.
- 13.** 'Oku fengāue'aki 'a e Waikato Multicultural Council mo e ngāhi kautaha fakomiuniti ke faka'ilonga'i mo kātoanga'i e mohu-me'a 'a Hamiltoní.
- 14.** 'E fengāue'aki 'a e Hamilton Libraries mo e Waikato Museum, mo e ngāhi komiuniti ke tānaki e ngāhi talanoa mei he ngāhi matakali mo e ngāhi komiuniti 'o e kakai Pasifikí.

- 15.** 'E hokohoko atu pē 'a e fekautaha'aki 'a e Indigo festival mo e Hamilton Garden Arts festival ke faka'ilonga'i e Mohu-me'a 'i Waikato, pea ke tānaki ki ai ha me'a mei he ngāhi anga fakafonuá.

- 16.** 'Oku poupou 'a e Waikato Intercultural Fund mo e ngāhi kautaha kehekehe pē ki he polokalama fakaangaanga ko e 'Ma'u me'atokoni mo hoku fāmilí' ke fakaivia 'a e feako'akí 'i he ngāhi fāmilí mo kinautolu 'e kau ki aí.

**MA'U MĒ'ATOKONI MO HOKU FĀMILÍ, KE
TAU FEAKO'AKI FAKAKEKITAUTOLU PĒ.**

PAPAI HONO 5.

Langa fakalakalaka faka'ekonōmiká, Pisinisí mo e Ngāué

**Ko e kau hiki fo'ou maí, kau ai 'a e fānau ako mei mulí,
'oku tokoni'i ke nau ma'u e fakamatala ki he ng. lakanga
ngāue 'i hotau koló ni, ngāhi ngāue tokoní mo e ng. va'a
fekau'akí.**

☒	Kuo tofa 'e he NZ Red Cross ha hala ki he ma'u ngāué 'aia 'oku tokoni'i ai 'a e kau kumi hūfangá.
☒	'Oku tokanga'i 'e he HMS Trust 'a e polokalama ko e Migrant Employment Solutions 'aia 'oku tokoni'i ai 'e fānau ako mei mulí mo e kau hiki fonua maí ke ma'u ha'anau ngāue.
☒	'Oku 'iai 'a e toko taha, ko e employment navigator, 'i he K'aute Pasifiká ke tokoni'i ha taha 'oku kumi ngāue.
☒	'Oku tokoni'i 'e he Refugee Youth Employment mo e Youth Worker's Resource Centre 'a e fānau to'utupú ke ma'u ha'anau ngāue.
☒	'Oku tokoni'i 'e he Kāinga Talitali Kakai Lelei 'a Waikató e fānau ako NiuSilá mo ia mei he tapa kehekehe 'o māmaní ke nau lata hení, kae lava ke nau ma'u e ngāhi faingamālie lau-lō-taha 'oku ma'u 'i hení 'i he akó mo e fakatupu koloá. ⁷

<p>☒ Ko e Waikato NxtStep ko e feitu'u tu'uaki lakanga 'atā ta'etotongi ia 'a e ngāhi kautahá, pea 'oku lava ke lēsita mo tohi kole ai 'akinautolu 'oku kumi ngāué.</p>	<p>Ko e kau hiki fo'ou maí, kau ai 'a e fānau ako mei mulí, 'oku tokoni'i ke nau ma'u e poto mo e taukei 'o hotau koló ni, ke nau lava'i lelei e ngāue 'i he 'ātakai 'o NiuSilá ni, pe ko e tama pisinisi pe ko e toko taha ngāue pē.</p>
<p>1. 'E hokohoko atu pē hono tokangaekina 'e he NZ Red Cross e polokalama fakataukei ki he ma'u ngāué 'aia 'oku tokoni'i ai 'a e kau kumi hūfangá ke ma'u ha'anau ngāue.</p>	<p>☒ 'Oku fakahoko 'e he HMS Trust 'ene ngāhi polokalama ako ngāué 'i he fengāue'aki mo e Migrant Employment Service.</p>
<p>2. 'E hoko atu pē hono tokanga'i 'e he HMS Trust 'a e polokalama Migrant Employment Solutions 'aia 'oku tokoni'i ai 'a e fānau ako mei mulí mo e kau hiki fonua maí ke ma'u ha'anau ngāue.</p>	<p>☒ 'Oku poupoua 'e he NZ Red Cross 'akinautolu kuo kumi hūfanga maí ke nau 'ilo mo lava ke fokotu'u ha'anau pisinisi, pea ke fakahā mo faka'ali'ali kinautolu 'i he māketi ko ia ko e WEAVE market.</p>
<p>3. 'E hoko atu mo e tokanga 'a e K'aute Pasifiká ke 'iai ha toko taha fakataukei ki he kumi ngāué (employment navigator) ke tokoni'i 'akinautolu 'oku kumi ngāué.</p>	<p>☒ 'I he tokoni fakapa'anga 'a e Ministry of Ethnic Communities, 'oku lava ai 'e he HMS Trust ke teu'i ha kau taki fefine 'i he ngāhi matakalí 'i he polokalama ko e Flourish, the Ethnic Women's Leadership Programme.</p>
<p>4. 'E hoko atu 'a e fengāue'aki 'a e Refugee Youth Employment mo e Youth Worker's Resource Centre ke tokoni'i 'a e fānau to'utupú ke ma'u ha'anau ngāue.</p>	<p>8. 'Oku fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e MBIE mo e ngāhi kautaha pisinisi ke fakangāue'i 'akinautolu kuo hiki fo'ou maí.</p>
<p>5. 'E fekautaha'aki 'a e Kosiliō mo e ngāhi kautaha 'i he sekitoa pisinisi mo e komiuniti ke tokoni'i 'ene kau ngāue fo'oú 'aki 'ene tokonaki ha ngāhi fakamatala lelei mo taau mo'onau fakataukei.</p>	<p>9. 'Oku fepoupou'aki 'a e Hamilton Central Business Association (HCBA) mo e Kosiliō, NZ Red Cross mo e SODA, ke tokoni'i 'a e fa'ahinga poloseki 'oku hangē ko e 'Kitchen Project' ke fakalanga mo fakalotolahi'i mo poupoua 'a e fokotu'u pisinisi me'atokoni 'a e ngāhi matakalí.</p>
<p>6. 'Oku poupou mo tokoni'i 'e he Kosiliō 'a e On the Job Training (pe ko e Graduate internship) 'i he ngāhi va'a fengāue'aki 'a e Kosiliō 'oku fengāue'aki mo e fānau ako mei mulí.</p>	<p>10. Ke ngāue atu 'a e timi fakahinohino 'a e MBIE ke tokoni'i 'a e Kosiliō mo e ngāhi kautaha pisinisi 'i hotau koló ni.</p>
<p>7. 'Oku fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e va'a kumi ngāue 'a e NZ Red Cross, ke fakapapau'i 'oku 'iai ha ngāhi faingamālie ngāue ma'a e kakai kuo kumi hūfanga mai ka 'oku 'iai 'enau taukei ngāué.</p>	<p>11. Ke fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e HCBA mo e ngāhi kautahá ke tokoni'i 'a e feinga pa'anga fakata'u ko ia 'a e NZ Red Cross ko Weave Market, mo 'orange ha faingamālie mo'o e ngāhi pisinisi iikí ke faka'ali'ali 'enau ngāhi me'a.</p>

'Oku fakatokanga'i pē 'e he kolo talitalí 'a e mahu'inga 'o e mohu-me'a (diversity) 'i he ngāhi ngāue'angá, mo e tokoni 'oku fai 'e he kau hiki fo'ou mai ki he tupu mo e tu'umālie 'o e koló.

- 12.** Ke fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e Chamber of Commerce, HCBA mo e ngāhi kautaha pisinisi hiki mai mei mulí ke fakaMatala'i mo fakahā 'a e mohu-me'a 'a e ngāhi pisinisi 'i Hamiltoní.
- 13.** Ke tokanga 'a e Waikato Pacific Business Network 'ke langa mo matauhī 'a e ngāhi pisinisi fakatupu-me'a 'a e kakai Pasifikí, kae ohi hake ha kau Pasifikí lava-me'a 'i hotau vāhengá ni.'
- 14.** Ko e HCBA, Waikato Chamber of Commerce 'a eé 'oku poupoua 'e he Kosilioó 'oku nau faka'ilonga'i 'i he kātoanga foaki pale 'a e Business Diversity Award 'a e monū 'oku 'omi 'e he pisinisi 'a e kau hiki fo'ou mai, mo e pisinisi 'oku mahu'inga'ia 'i he koloa 'oku ha'u mo e kau hiki fo'ou mai ki hotau koló ni.

'Oku lalanga 'a e mafai 'ilo ki he ngāhi anga fakafonuá 'a e kau ngāue mo e ngāhi ngāue'angá 'i hotau koló ni.

☒	'Oku fakahoko 'e he Kosiliō ha ngāhi ako ngāue ma'a 'ene kau ngāuē fekau'aki mo e mohu-me'a fakamatakalí mo e founga fetu'utaki 'oku taau mo e ngāhi anga fakafonuá.
☒	'Oku fakahoko 'e he Kosiliō 'a e ako 'a e kau takí mo e kau ngāuē fekau'aki mo e Unconscious Bias (ko 'ete fakatatau ha kakai ki ha me'a 'oku te tui ki ai, kae hili ko iá 'oku 'ikai fe'unga 'ete 'ilo ki ai).
15.	'E tokanga 'a e Waikato Pacific Business Network ke fale'i 'a e Kosilō 'i he ngāhi me'a 'e āsili lelei ai 'a e tu'unga faka'ekonōmika mo fakasōsiale 'a e kakai Pasifikí.

'Oku lalanga ha fehokohokotaki mo ha langa ngāue 'oku fefakakoloa'aki 'i he fengāue'aki 'a e kau pisinisi hiki fo'ou mai 'o tataki 'e he kau pisinisi 'o hotau koló ni mo e ngāhi va'a ngāue fekau'aki.

- 16.** 'E tokanga 'a e talāsiti ko ia ko e Web Access Waikato Trust ke vahevahe-taau 'a e ngāhi faingamālie ako tekinolosia 'oku tokoni ke ma'u ai ha lakanga ngāuē, pea tufotufa ke 'inasi ai 'a e fa'ahinga kehekehe 'o e kau akó, mo tofa ha hala ke teu'i ai 'i hotau koló ni ha talēniti kuo fakateunga'aki 'a e poto mo e taukei ngāuē.
- 17.** Ke tokoni'i 'e he Waikato Pacific Business Network 'a e langa fakalakalaka 'o e ngāhi pisinisi 'a e matakali Pasifikí.

KO E HCBA, WAIKATO CHAMBER OF COMMERCE 'A EÉ 'OKU POUPOUA 'E HE KOSILIOÓ 'OKU NAU FAKA'ILONGA'I 'I HE KĀTOANGA FOAKI PALE 'A E BUSINESS DIVERSITY AWARD 'A E MONŪ 'OKU 'OMI 'E HE PISINISI 'A E KAU HIKI FO'OU MAÍ, MO E PISINISI 'OKU MAHU'INGA'IA 'I HE KOLOA 'OKU HA'U MO E KAU HIKI FO'OU MAÍ KI HOTAU KOLÓ NI.

⁷ <https://www.waikato.com/about-us/about-te-waka>

PAPAI HONO 6. Kau ki he ngāue 'a e koló

'Oku longomo'ui 'a e fetu'utaki 'a e Kosiliō (fakafofonga filí mo e kau ngāuē) mo kinautolu na'e toki hiki fo'ou mai ke fakapapau'i 'oku nau kau mai ki he ngāhi ngāue 'a e koló.

☒	'Oku longomo'ui 'a e tokanga 'a e Pule-Koló mo e kau Kosiliō ki hono tu'uaki 'o e kau ki he ngāhi ngāue 'a e koló.
☒	'Oku 'iai 'a e toko taha fale'i, ko e Civic Engagement Advisor, 'aia ko hono fatongiá ke fengāue'aki mo e ngāhi kulupú kehekehe ke fakatokolahi 'a e kakai 'oku tokanga mo kau mai ki he fili fakafofonga ki he Kosiliō, kae peheé ki he talatalanoa 'oku fa'a fakahoko 'i he komiunitī 'o hangē ko e fa'u Palani Ta'u Lahí (Long Term Plan), Maaori Wards, He Pou Manawa Ora etc: ngāhi ako'angá, fānau to'utupú mo e ngāhi kulupu kehekehe pē
☒	'Oku fengāue'aki vāofi 'a e timi Palani mo Fetu'utaki 'a e Kosiliō mo e timi langa fakalakalaka 'a e komiunitī ke faka'ai'ai 'a e kau mai ki he ngāhi ngāue 'a e koló.
1.	Ke fakahoko 'e he Kosiliō ha ngāhi Council Open Days, 'aia 'e ma'u ai 'ekinautolu na'e toki hiki fo'ou mai 'a e ngāhi fakamatala 'oku kau ki he anga mo e founiga ngāue 'a e Kosiliō.
2.	Ke fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e Ministry of Education pea ke faka'ai'ai ai 'a e ako ki he ngāhi ngāue 'a e koló 'i he ngāhi 'apiako 'i Hamiltoní.

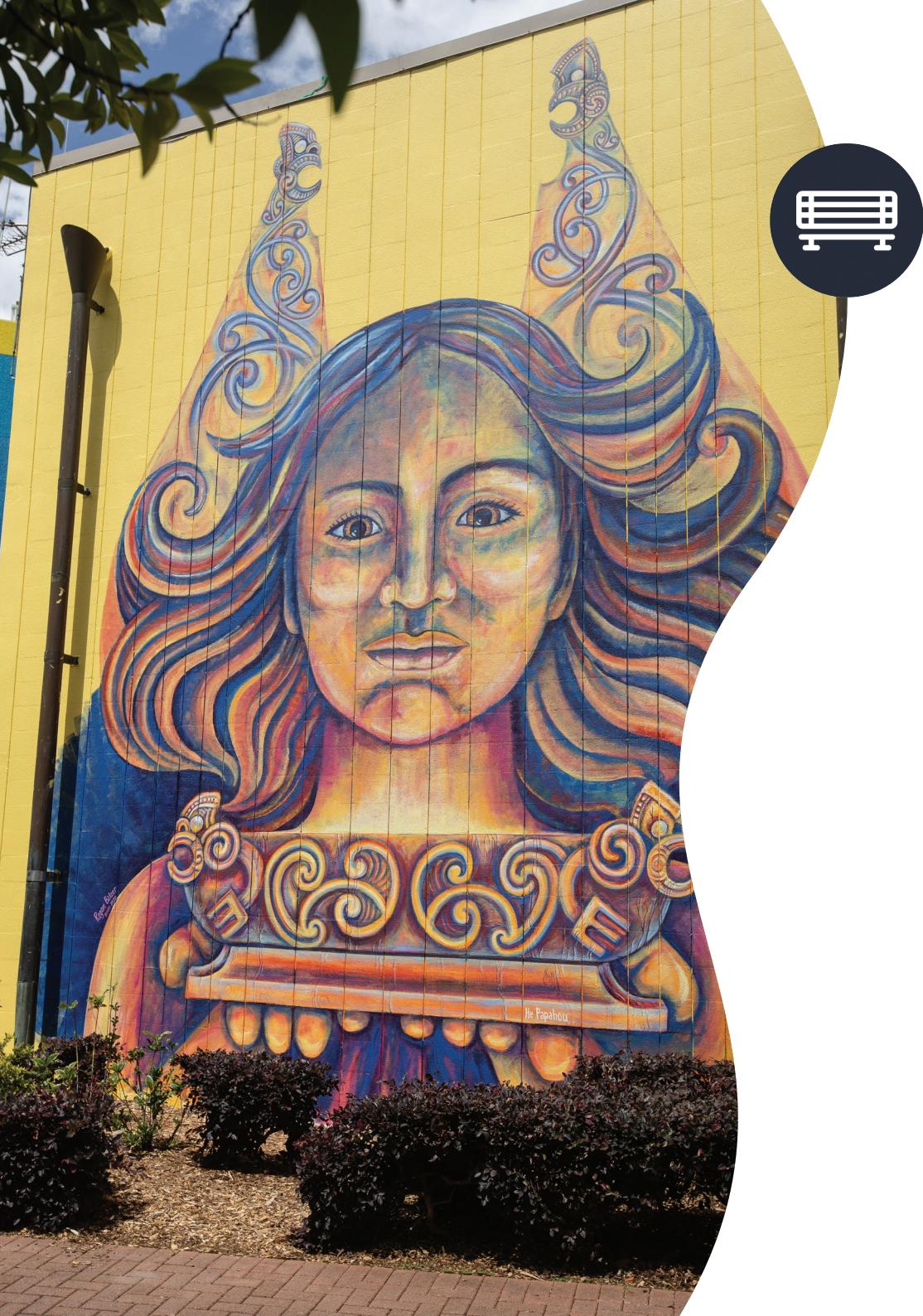
'Oku fakaloto lahi'i mo faka'atā 'akinautolu 'oku hiki fo'ou maí ke nau kau mai ki he ngāue 'a e Kosiliō mo e sōsaieti 'a e koló.

- ✓ Kuo kamata 'a e fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e ngāhi ako'angá ke fakalotolahi'i e fānau akó ke kau ki he ngāhi ngāue 'a e Kosiliō.
- ✓ 'Oku tokoni 'a e Volunteering Waikato ke fehokotaki 'a e kakaí mo e ngāhi kautahá pea ke 'iai ha ngāhi faingamālie ngāue 'ofa.
- ✓ Kuo kole 'e he Kosiliō ki he pule'angá ke fakahū 'a e polokalama ako ki he ngāhi me'a 'a e koló 'i he polokalama 'a e ngāhi ako'angá.
- 3.** Ke hoko atu 'e he Kosiliō ke fakalahi 'a e kau ngāue 'ofá mo e ngāhi faingamālie ke kau mai ki he ngāue 'a e koló mo 'ene ngāhi polokalamá 'akinautolu 'oku hiki fo'ou maí.
- 4.** Ke fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e ngāhi komiuniti ke poupoua mo tu'uaki 'a e kau mai ki he fili 'o e kau fakafofonga ki he Kosiliō fakakoló.

Ko e tou'anga mo e lava-me'a 'a e kau hiki fo'ou maí 'i he ngāue 'a e koló mo e feohi 'i he komiuniti 'oku fakatokanga'i mo faka'ilonga'i.

- ✓ 'Oku foaki 'e he Kosiliō ha ngāhi pale 'i he kātoanga Civic Awards ke faka'ilonga'i 'a e tou'anga mo e lava-me'a 'a e kakai 'i he komiuniti.
- ✓ Kuo 'iai foki 'a e polokalama foaki pale 'a e Kosiliō 'i he ngāhi ta'u kuohilí 'aia na'e ui pē ko e 30 under 30 award.
- ✓ 'Oku fakatokanga'i 'e he Volunteering Waikato 'i he ta'u kotoa pē 'a e fai fatongia 'a e kau ngāue 'ofá 'aia 'oku fai 'i he tapa kehekehe 'o Hamiltoni mo Waikato kātoa, pea 'oku faka'ilonga'i 'aki 'a e ngāhi pale kehekehe ki he fakafo'ituitui mo e ngāhi kulupú.

**'OKU 'IAI 'A E TOKO TAHĀ FALE'I, KO E CIVIC ENGAGEMENT ADVISOR,
'AIA KO HONO FATONGIÁ KE FENGĀUE'AKI MO E NGĀHI KULUPÚ KEHEKEHE
KE FAKATOKOLAHİ 'A E KAKAI 'OKU TOKANGA MO KAU MAI KI HE FILI
FAKAFOFONGA KI HE KOSILIÖ, KAE PEHEÉ KI HE TALATALANOA 'OKU
FA'A FAKAHOKO 'I HE KOMIUNITI 'O HANGĒ KO E FA'U PALANI TA'U
LAHÍ (LONGTERM PLAN), MAAORI WARDS, HE POU MANAWA ORA ETC:
NGĀHIKO'ANGÁ, FĀNAU TO'UTUPÚ MO E NGĀHI KULUPU KEHEKEHE PĒ.**

PAPAI HONO 7.

Potu Fakapule'anga Talitali Kakai Lelei

Ko e teuteu mo e tauhi 'o e ngāhi potu fakapule'angá mo hono nāunaú 'oku taau mo e anga fakafonuá pea 'oku ne fakahaa'i 'a e mohu-me'a fakamatakali 'a hotau koló ni.

- Ko e Hamilton Garden ko e ngoue ia 'oku 'iloa 'i tu'apule'anga 'i he fa'ahinga kakalá kehekehe mei he ngāhi sivilaisé mo e potu kehehe 'o māmani, 'oku mausa mo 'alaha pea lata ai 'a e kau folau 'eve'evá.
- 1.** Ke fakahoko 'e he Kosiliō ha ngāhi Council Open Days, koe'uhí ke ako ai 'ekinautolu 'oku hiki fo'ou mai 'a e founга ngāue 'a e Kosiliō.
- 2.** 'E ngaohi 'e he Wise Group 'a e Houchen Centre ke hoko ko e Tirohanga, ko ha feitu'u 'oku tokangaekina ai 'a e mo'ui lelei 'a e toko taha kotoa pē.
- 3.** Kuo langa fonua 'a e K'aute Pasifiká ke fokotu'u ha fale 'e fe'unga mo ha fakataha'anga 'a e kakai Pasifikí (Pan Pacific Hub).
- 4.** 'E takimu'a 'a e Kosiliō 'i hono langa fakalakalaka 'o Rototuna Village. Ko e palaní na'e kau ai 'a e fakakaukau na'e tānaki mai mei he ngāhi komiuniti kehekehe, pea ko e Northeast Community Hub kuo tu'u ai ha Fale Tohi Laipeli mo e Fale Fakataha'anga 'a e komiuniti 'aia kuo fakanauau ke hoko ko e feitu'u: talitali kakai lelei, anga fakakaume'a, mo fakanonga loto 'o teu'i'aki ha ngāhi me'a tohoaki tokanga mei he ng. matakalí (ke taau mo e ngāhi to'utangatá mo honau tūkungá kae tautefito ki si'i kau faingata'a'iá mo kinautolu 'oku fiema'u vivilí).

'Oku 'omi 'e he potu fakapule'anga talitali kakai lelei 'a e faingamālie ke lalanga e fefalala'akí mo e fekau'akí 'i he vā 'o e kau hiki fo'ou maí mo e kakai 'o e kolo talitalí.

- Kuo hoko 'a e ngāhi mala'e-va'inga 'i hotau koló ni ko e feitu'u lelei ia ma'a e fānau iiki 'o e ngāhi matakalí kehekehe mo e kakai lalahi 'oku 'omi kinautolú - 'o lalanga ai 'a e vā-fekau'akí.
 - Ko e ngāhi senitā fakakomiuniti ko e feitu'u talitali kakai lelei ia 'oku feau ai 'a e feima'u 'a e ngāhi kulupu fakamatakalí ki he'enau ngāhi fakatahá mo e polokalama kehekehe pē.
 - Ko e ngāhi Fale Tohi Laipeli 'i Hamiltoní 'oku 'ikai ko ha ngāhi potu lau tohi pē ka ko e fakataha'anga fakakomiuniti foki ia 'oku fetaulaki ai 'a e kakaí, ke kau ki ha ako, ako lea fakaPilitānia, pe ko e faka'ilonga'i pē 'o ha me'a fakafonua, mo e ngāhi 'uhinga kehekehe pē.
- 5.** Ke fengāue'aki 'a e Kōsiliō mo e kautaha pasi 'a Waikatō ke fakafaingamālie'i ange 'a e kakai 'o e koló ke nau a'u ki he ngāhi fale/feitu'u 'a e Kōsiliō.
- 6.** Ke poupou 'a e Kōsiliō ki he Hamilton Central Business Association ki hono toe langa 'o e hala Collingwood ke hoko ko e hala 'oku fakahaa'i ai e ngāhi anga fakafonuá - mei he fakahahaké ki he fakahihifó.
- 'Oku ohi 'e he ngāhi potu fakapule'angá mo hono ngāhi falé ke ongo'i 'e he kakai 'o e koló ko 'enau me'a tonu ia pe a 'oku lau mo kau ki ai 'a e toko taha kotoa, kau ai 'a e kau hiki fo'ou maí.**
- Kuo hoko 'a e kātoanga Boon Street Festival ke masanisani ai 'a e fofonga 'o Hamiltoní 'i he ngāhi tā-fakatātā laulōtaha kuo tānaki mai mei he ngāhi feitu'u kehekehe 'i hotau koló ni.

Ko e fu'u holisi sima lanu kulei ko ia 'i he hala Anglesea kuo hoko ia ko e lā faka'ali'ali tā fakatātā lahi taha 'i he fonuá - Ko e fakakaukaí 'oku fakakau ai 'a e vaitafé, fo'i manupuna (tui) 'e tolu, mo e īmisi 'o ha fefine toutama, mo e ngāhi tapatolu 'e hiva ko e fakafongoa 'o 'ene fānaú, pea 'oku hā ai foki mo e pupunga fetu'u Matalikí.

- 7.** Ke poupoua mo paotoloaki 'e he Kōsiliō 'a e polokalama lele kilomita 'e 5 'oku 'iloa ko e Hamilton Lake Park Run mo e University of Waikato Park Run, koe'uhí ke tokolahī 'akinautolu 'oku kau ki aí pea ke tohoaki'i mai mo ha ní'ihi ke laka hake 'i he toko 150 mei he ngāhi matakalí 'i he 'aho Tokonaki kotoa pē 'i he taimi 8 pongipongi.
- 8.** Ke tokanga 'a e ngāhi Fale Tohi Laipeli 'a Hamiltoní ke tu'uaki 'enau ngāhi sēvesi 'oku tukuatu 'i he opé ke a'u ki he ngāhi matakalí mo hotau kāinga kuo hiki fonua maí ke nau 'ilo.

'E TATAKI 'E HE KŌSILIŌ E LANGA FAKALAKALAKA 'I HE ROTOTUNA VILLAGE. KO HONO PALANI NE KAU AI E FAKAKAUKAU NA'E TĀNAKI MAI MEI HE NGĀHI KOMIUNITI KEHEKEHE, PEA KO E NORTHEAST COMMUNITY HUB 'I HE FEITU'U'E FOKOTU'U AI E FALE LAIPELI MO E FALE FAKATAHA'ANGA MA'A E KOMIUNITI'AIA 'OKU TEU'I KE HOKO KO E FEITU'U: TALITALI KAKAI LELEI, ANGA FAKAKAUME'A, FAKAFIEMĀLIE, PEA 'OKU KAU E NGĀHI MĒ'A MEI HE NGĀHI ANGA FAKAFONUÁ 'I HE NGĀHI FAKATĀTĀ MO E MĒ'A 'OKU TEUTEU'I AKÍ (KE TAAU MO E NGĀHI TO'UTANGATĀ MO E MĒ'A 'OKU NAU LAVĀ TAUTEFITO KI SI'I KAU FAINGATA'A'IÁ MO KINAUTOLU 'OKU FIEMA'U VIVILÍ).

PAPAI HONO 8.

Anga fakafonuá mo e Anga-tataú (Identity)

'Oku kautaha 'a e kolo talitalí mo e kau hiki fo'ou maí 'i he 'enau feako'aki 'i hono kātoanga'i 'enau ngāhi me'a fakafonuá, tokoni'i 'e he Kosiliō mo e kupu 'o e komiunitī.

- ✓ 'Oku kātoanga'i 'e he ngāhi kulupu kehekehe 'i hotau komiunitī 'enau ngāhi me'a fakafonuá mo e lotú pea ko e lahi taha ai 'oku tokoni'i fakapa'anga 'e he Kōsiliō, kau ai eni:
 - ✓ Multicultural Village
 - ✓ Indigo Festival – Hamilton Garden Arts Festival
 - ✓ Hispanic Spring Festival
 - ✓ World Refugee Day
 - ✓ Diwali
 - ✓ Onam
 - ✓ New Year Celebrations
 - ✓ Moon festivals and many more
- ✓ 'Oku kau 'a e ng. kulupu mei he komiunitī ki he kātoanga Waitangi Day.
- ✓ 'Oku poupou ki he Kosiliō 'a e ngāhi kulupu 'i he komiunitī, he taimi 'oku hoko mai ai ha sipoti fakavaha'a-pule'anga 'o hangē ko e FIFA, ICC mo e 'akapulú.
- ✓ 'Oku fakahoko 'e he Earth Diverse ha polokalama 'oku ako'i ai e tala 'o e ngāhi me'a fakafonuá, mo e fa'ahinga leá mo e fu'u mohu-me'a fakamatakali hotau māmaní.

☒	'Oku kau 'a e ngāhi ako'anga 'e ni'ihi ki hono kātoanga'i 'o e International Day.
☒	'Oku fakahoko foki 'e he Diversity Counselling NZ ha polokalama fale'i 'oku ui ko e Breathing Space 'i he 'apiako Fairfield Intermediate.
☒	Ko e Creative Waikato ko e kautaha ia 'oku ne fakaivia 'a e ngāue 'oku fai 'e he Kotahitanga United Through Creativity 'a eé 'oku faka'ali'ali 'enau ngāhi tā fakatātaá 'i he Gallagher Academy of Performing Arts Gallery, University of Waikato, pea 'oku tuku atu foki 'i he peesi faka'ali'ali tā 'i he opé, kotahitangagallery.nz, 'aia 'oku fakahāhā ai 'a e ngāhi ngāue mea'á ni fakataha mo e 'ū faiva fakamatala nounou fekau'aki mo e kau tufunga tā fakatātaá mo 'enau ngāhi ngāue mea'á. Ko e taumu'á ke fakakau mai, pea ke ako'i, mo fakafehokotaki 'a e kakai kehekehe mei he ngāhi matakáli mo e komiunitií.
1.	Ke tokanga 'a e Kosiliō ke fokotu'u ha ngāhi potu ke fakahaa'i ai 'a e Anga-tatau 'o e ngāhi matakáli (eg. falelotu fakamahōmetí, tempalé, falelotu 'o e lotu sīkisí ('Initia) mo e ngāhi fale peheé) ke faka'ilonga'i ai 'a e mohu-me'a 'a Hamiltoni 'i he me'a fakafonuá mo e lotú.
2.	Ke hoko atu 'a e fengāue'aki 'a e Kosiliō mo e ngāhi lotú ke feau 'a e ngāhi fiema'u ki he anga 'o e fai putú mo e anga hono tanu 'enau kau pekiá 'i he ngāhi fa'itoka 'i Hamiltoni ni.
3.	'E fekautaha'aki 'a e HMS Trust mo e Creative Waikato ke tā ha ngāhi papa fakatāt 'e faka'ali'ali ai 'a e mohu-me'a fakamatakáli 'i Hamiltoni. Ko e ngāhi papa ko ení 'e fokotu'u ia 'i he fale fo'ou 'a e Settlement Centre Waikato.
4.	'Oku fakahoko 'e he EarthDiverse 'a e ako'i 'o e ngāhi lea ko ia 'oku si'i hono 'ilo'i mo lea'aki 'i he fonuá ni, pea ke lelei ange hono poupou'i 'o e ako 'o e ngāhi lea tukufakaholó ki he fānau 'a e ngāhi famili hiki fonua maí 'aia 'oku nau tu'u-lavea-ngofua ke mole 'enau leá koe'uhí ko e liliu 'o e 'ātakaí. ⁸

8'Oku 'ilo pē 'e kinautolu 'oku hiki fo'ou maí mo kinautolu 'i he kolo talitalí 'a e ngāhi me'a 'oku nau 'ofa mamae aí.

☒	'Oku fengāue'aki 'a e Kosiliō 'a e ngāhi lotu 'i Waikato Interfaith Council, WIFCO) ke fakalahi e 'ilo ki he ngāhi kautaha lotú.
☒	'Oku tataki 'e he WIFCO 'a e lotu fakatahataha fakata'u 'a e ngāhi kautaha lotú.
☒	'Oku poupou 'a e FIANZ ki he Waikato Muslim Association 'i hono tataki 'o e Uike Fakalahi-'ilo ki he lotu Mosilemí mo e 'Aho talitali kakai makehe ki honau falelotú.
☒	'Oku tokanga 'a e EarthDiverse ke fakahoko ha ngāhi seminā mo ha ngāhi ako ngāue 'oku fakakaveinga ki he mohu-me'a 'o 'etau kehekehé.
5.	'I he fekautaha'aki 'a e Waikato Muslim Association mo e University of Waikato pea poupou ki ai 'a e Kosiliō, na'e fakahoko ai 'a e fono ko e Waikato Inclusivity Symposium. Na'e hoko 'a e fono ko ení ko ha faingamālie ia ke fakalanga mo fakaivia ai 'a e fepoupou'aki mo fakamānava hake ai 'a e anga fakafonuá pea hoko 'ete kau ki aí ke ohi ai ha komiuniti 'oku longomo'ui ai 'a e fekautaha'aki.
6.	Ke fengāue'aki 'a e ngāhi Fale Tohi Laipeli 'a Hamiltoni mo e Waikato Museum mo e ngāhi komiunitií ke tātānaki 'a e ngāhi talanoa fakafo'ituituí, ngāhi ta'angá, ngāhi tā fakatātaá, 'i he'enau leá pe 'i he lea fakaPilitāniá, 'aia 'e lava ke tufaki ki he toenga 'o e kakai 'o e komiuniti. 'E lava foki ke tānaki 'a e ngāhi talanoa ko iá ki he tala tukufakaholo 'o e kau hiki fonua mai ki Hamiltoni ni.

⁸ EarthDiverse purpose 2

GLOSSARY

Kōsiliō - Kōsiliō fakakolo 'o Hamiltoní

Tangata'i fonua (tagata whenua) - ko e kakai totonua ia 'o e fonuá ni ko e kakai Maaori, 'aia 'oku nau kau ki he ngāhi ha'a lalahí (iwi), ngāhi ha'a iikí (hapuu) mo e ngāhi komiuniti kehe pē (haporí Maaori) 'a e kakai Maaori.

Komiuniti - ko e kakai ia 'oku lolotonga nofo mo ngāue 'i hotau koló ni. 'Oku kau ki ai 'akinautolu 'oku hiki fo'ou maí mo kinautolu kotoa pē 'oku nau nōfo'i hotau koló ni pea kau ai 'a e; kōsiliō fakakoló; ngāhi kautaha 'a e kakai Maaori; ngāhi pisinisi, ngāhi sekitoa ki he anga fakafonuá mo e sipotí; ngāhi kautaha lotu mo fakamatakalí; ngāhi kautaha fakataukei ki he hiki fo'ou maí, fakapule'anga mo 'ikai fakapule'angá.

Kau hiki fo'ou maí - ko kinautolu ia na'e tokī hiki fonua maí (ki NiuSilá ni, si'i hifo 'i he ta'u 'e nimá), mo kinautolu na'e kumi hūfanga maí, pea kau ki ai foki mo e fānau ako mei mulí. Kaekehe, 'e tokoni pē eni ki hotau kāinga nofo NiuSila ka 'oku nau hiki fo'ou mai ki ha feitu'u.

Immigration New Zealand (INZ), Ministry of Business, Innovation and Employment (MBIE) - Ko e INZ ko e kautaha ia 'oku fakamalumalu 'i he MBIE. Pea 'oku 'iai 'a e fatongia mahu'inga 'a e MBIE ki hono fakatupu mo hakeaki'i 'a e 'ekonómika 'a e fonuá 'o fai 'aki 'a e fa'u 'o e ngāhi tu'utu'uni ngāue, mo e founiga fakahoko ngāue, fale'i mo e lao ngāue ke teke 'aki 'a e tupu fakautuutu 'a e pisinisi.

'Oku tokanga e INZ ke mapule'i 'a e kau-'ā-fonuá, foaki 'o e ngāhi visá pea leva'i mo e folau mai ki NiuSilá ni.

Ko e Tu'unga Fua (the Standard) 'o e Kāinga Talitali Kakai Leleí 'i NiuSila - 'Oku fakahinohino 'e he tu'unga fuá 'a e Kosilioó mo e ngāhi komiuniti ki he 'ata lelei mo taau mo e Kāinga Talitali Kakai Leleí. Ko e tu'unga fua ko ení na'e ohi mai mei he 'iló mo e taukef 'a e kakai 'o e koló, pea ko e 'elemēniti mahu'inga ia 'o e polokalama Kāinga Talitali Kakai Leleí.

Kāinga Talitali Kakai Leleí - Kuo fakamafai'i 'a e Kosilio kuo tali ke kau ki he polokalamá ke ne tu'uaki 'ene kau ki he Kāinga Talitali Kakai Leleí, 'aia ko e kolo ia 'oku ne ohi mo ngāohi hono ngāhi feituú ki he talitali kakai lelei mo faka'atā ke fakakau 'a e toko taha kotoa pē 'i he'ene ngāhi me'a..

'Imisi tā 'i he takafí 'o e tohí - Ko e fānau ako ia mei Rototuna High School (Te Kura Nui o Rototuna) 'i he'enau kau ki he hopoki 'o e paaka Korikori Park 'i Rototuna pē. 'Oku hā 'i he 'imisi taá ni 'a e fakatātā 'o e ngāhi potu fakapule'anga talitali kakai lelei kuo mau tukupá ke fokotu'ú, pea 'oku tala 'e he 'imisi taá 'a e anga 'o e poowhiri 'a eé 'oku talitali faka'ofisiale ai 'a e manuhiri (kau 'a'ahí, pe hiki fo'ou maí) 'o tataki 'e he tagata whenua.

Hamilton City Council
Garden Place, Private Bag 3010, Hamilton

 HamiltonCityCouncil

 @hamilton_city_nz

 07 838 6699

hamilton.govt.nz